
Załącznik numer 2:

Diagnoza w obszarze
rynku pracy

Spis treści

Demografia.....	3
Sytuacja w kraju.....	3
Sytuacja w Małopolsce.....	4
Aktywność zawodowa.....	6
Pracujący.....	7
Wynagrodzenia.....	10
Zapotrzebowanie na pracowników.....	12
Nowe i likwidowane miejsca pracy.....	12
Oferty pracy.....	12
Zawody deficytowe.....	14
Poziom bezrobocia.....	21
Liczba bezrobotnych.....	21
Stopa bezrobocia rejestrowanego.....	22
Profil bezrobotnych w Małopolsce.....	23
Osoby długotrwale bezrobotne.....	24
Bierność zawodowa.....	26
Struktura biernych zawodowo.....	26
Przyczyny bierności zawodowej.....	27
NEET.....	28
Osoby w wieku 55+ na rynku pracy.....	31
Osoby z niepełnosprawnościami.....	33
Imigranci zarobkowi.....	35
Aktywność edukacyjna dorosłych.....	38
Wybrane aspekty sytuacji zdrowotnej Małopolan.....	44
Wnioski.....	53

Demografia

Sytuacja w kraju

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, ludność Polski w dniu 31 marca 2021 roku liczyła 38 036,1 tys. osób (z czego większość, bo 51,7% stanowiły kobiety). W porównaniu z wynikami Spisu z 2011 roku liczba ludności zmniejszyła się o 475,7 tys. osób, tj. o 1,2%.

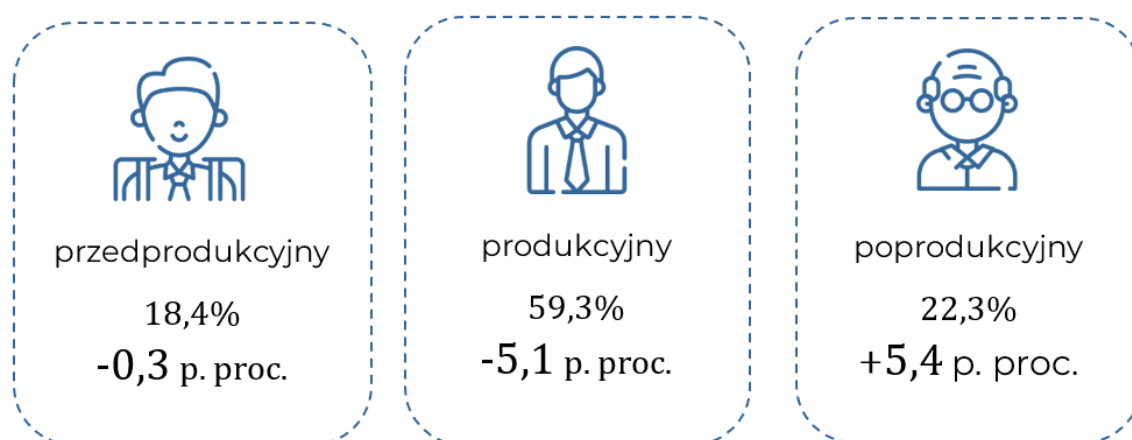
Co ważne, wyniki Spisu 2021 wskazują na duże zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku. W wyniku niekorzystnych trendów demograficznych:

- zmniejszył się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) – z 18,7% w 2011 roku do 18,4% w 2021;
- zmniejszył się odsetek ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) – z 64,4% w 2011 roku do 59,3% w 2021;
- zwiększył się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej) – 16,9% w 2011 roku do 22,3% w 2021, tj. o ponad 5 p. proc.

Oznacza to, że w ciągu dekady przybyło blisko 2 miliony osób w grupie wieku 60/65 i więcej, a tym samym już przeszło co 5. mieszkańców Polski ma ponad 60 lat. W związku z tym wzrósł także współczynnik obciążenia demograficznego – w 2021 roku na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 69 osób w wieku nieprodukcyjnym, czyli o blisko 14 osób więcej niż miało to miejsce w 2011 roku¹.

¹Por. Raport zawierający wstępne wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, Główny Urząd Statystyczny, 2022, dostęp: [link do raportu zawierającego wstępne wyniki nsp, GUS 2021, \(pdf, 18,8 MB\)](#) [22.03.2023].

Rysunek 1. Struktura wiekowa ludności w Polsce w 2021 roku oraz jej zmiana w stosunku do 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu zawierającego wstępne wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, GUS

Sytuacja w Małopolsce

W województwie małopolskim, jednym z największych pod względem liczby mieszkańców województw w kraju (za mazowieckim, śląskim i wielkopolskim), odnotowano wzrost liczby ludności z 3 337,5 tys. w roku 2011 do 3 432,3 tys. w roku 2021 (tj. wzrost o prawie 95 tys.). Wzrost ten może wynikać m.in. z rozwoju infrastruktury społeczno-gospodarczej i perspektyw jakie daje lokalny rynek pracy, które warunkują migracje (napływ lub brak odpływu przede wszystkim ludzi młodych)². Jednak, podobnie jak w przypadku kraju, zauważalne są niekorzystne zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku :

- zmniejszył się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) – z 19,8% w 2011 roku do 19,3% w 2021 roku, tj. o 0,5 p. proc.,
- zmniejszył się odsetek ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) – z 63,1% w 2011 roku do 60,0% w 2021, tj. o 3,1 p. proc.,
- zwiększył się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej) – 17,4% w 2012 roku do 21,1% w 2021, tj. o 3,7 p. proc.

² Ibidem.

Tabela 1. Struktura demograficzna ludności Małopolski wg Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 roku

Opis ludności	Liczba ludności i udział procentowy
Liczba ludności ogółem	3 432 295
Kobiety	1 767 119 (51,5%)
Mężczyźni	1 665 176 (48,5%)
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat)	661 696 (19,3%)
Ludność w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat)	2 065 086 (60,2%)
Ludność w wieku poprodukcyjnym (60/65-89 lat)	705 513 (20,6%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych, GUS

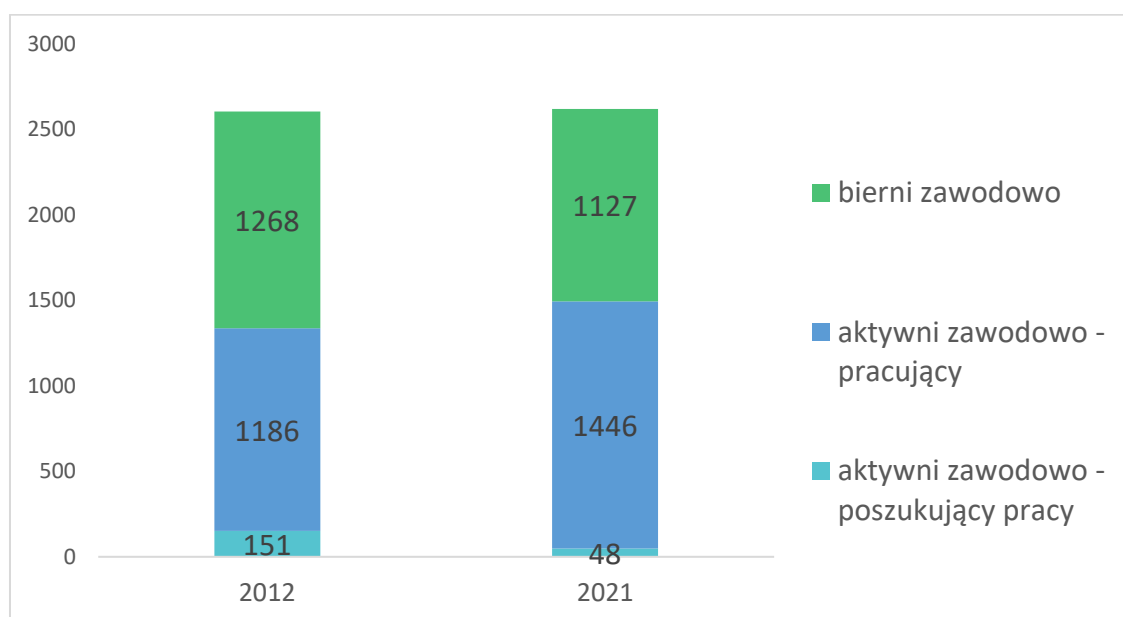
W porównaniu z innymi województwami procesy starzenia się społeczeństwa są w Małopolsce mniej zaawansowane. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wg NSP był w 2021 roku najniższy w kraju (20,6%). Najwyższą wartość przyjął w województwie łódzkim - 24,9%.

Aktywność zawodowa

W latach 2012-2021 poprawiała się sytuacja gospodarcza w kraju, a wraz z nią zwiększała się **aktywność ekonomiczna ludności**. Negatywne zjawiska jak pandemia COVID-19, czy wojna w Ukrainie w ograniczonym zakresie pogarszały sytuację na rynku pracy.

Na przestrzeni 10 analizowanych lat zbiorowość aktywnych zawodowo Małopolan w wieku 15-89 lat, czyli pracujących lub poszukujących pracy powiększyła się o 157 tys. (tj. 11,7%) i w 2021 roku wyniosła 1 490 tys. Podczas gdy w 2012 roku aktywni zawodowo stanowili 51,3% mieszkańców województwa w wieku 15-89 lat, w 2021 już 57,0%. Co ważne pomiędzy 2012 a 2021 rokiem wśród aktywnych zawodowo **powiększyła się przewaga pracujących nad poszukującymi pracy** – w 2012 pracujący stanowili 88,7% aktywnych zawodowo Małopolan, w 2021 96,8%.

Wykres 1. Liczba Małopolan w wieku 15-89 lat według aktywności zawodowej w roku 2012 i 2021 (dane średnioroczne) (tys. osób)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych, GUS

Zawężając analizę do grupy wiekowej 15-64 lata widać jeszcze większą aktywność zawodową. Zgodnie z danymi Eurostat współczynnik aktywności zawodowej w tej kategorii wyniósł w 2021 roku 70,7% i był większy niż w 2012 roku o 4,6 p. proc.

Pracujący

W 2021 roku w Małopolsce pracowało 1 446 tys. osób tj. o 21,9% więcej niż w 2012 roku.

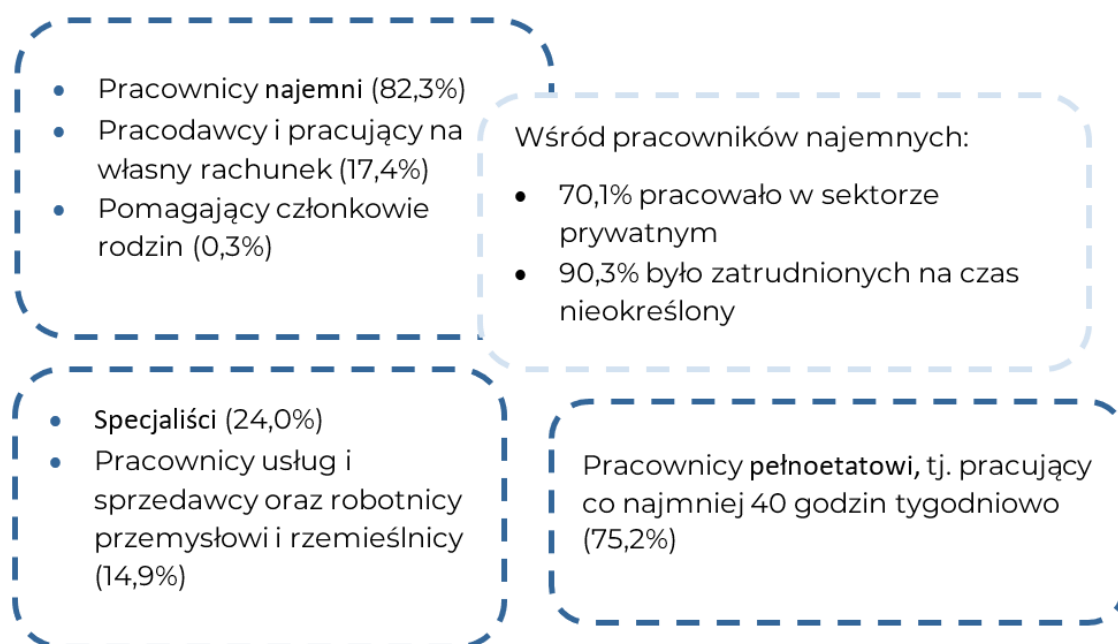
W okresie analizowanej dekady wzrost pracujących odnotowano zarówno w grupie kobiet (o 22,6%), jak i mężczyzn (21,4%), mieszkańców miast (o 13,6%) i wsi (o 31,7%).

Wśród pracujących w 2021 roku przeważali:

- mężczyźni – 55,0%,
- mieszkańcy miast – 50,3%,
- osoby z wykształceniem zawodowym – 47,3% (w tym: 25,9% z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, 21,4% z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym), osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 41,3%,
- osoby w wieku 30-39 lat – 28,6%.

Porównując do sytuacji w 2012 roku warto zauważyć, że na przestrzeni 10 lat znacząco **zmniejszył się wśród pracujących udział mieszkańców miast** (w 2012 wynosił 54,0%), co wynika w dużej mierze z suburbanizacji i przenoszenia się ludności na wieś. Ponadto, **wzrósł poziom wykształcenia** – w 2012 osoby po studiach stanowiły 33,1% ogółu pracujących czyli o 8,3 p. proc. mniej niż w 2021 roku. Jednocześnie zmniejszył się udział pracujących z wykształceniem zawodowym - w 2012 roku osoby po szkołach zasadniczych zawodowych stanowiły 26,7% ogółu pracujących (o 5,3 p. proc. więcej niż w 2021), a osoby po szkołach policealnych i średnich zawodowych 27,7% (o 1,9 p. proc. więcej niż w 2021 roku). W horyzoncie 10 lat **zwiększył się natomiast udział pracujących w wieku 40 lat i więcej** - w 2012 roku stanowili oni 46,6% , w 2021 już 54,9%, co wynika z procesów demograficznych i starzenia się społeczeństwa.

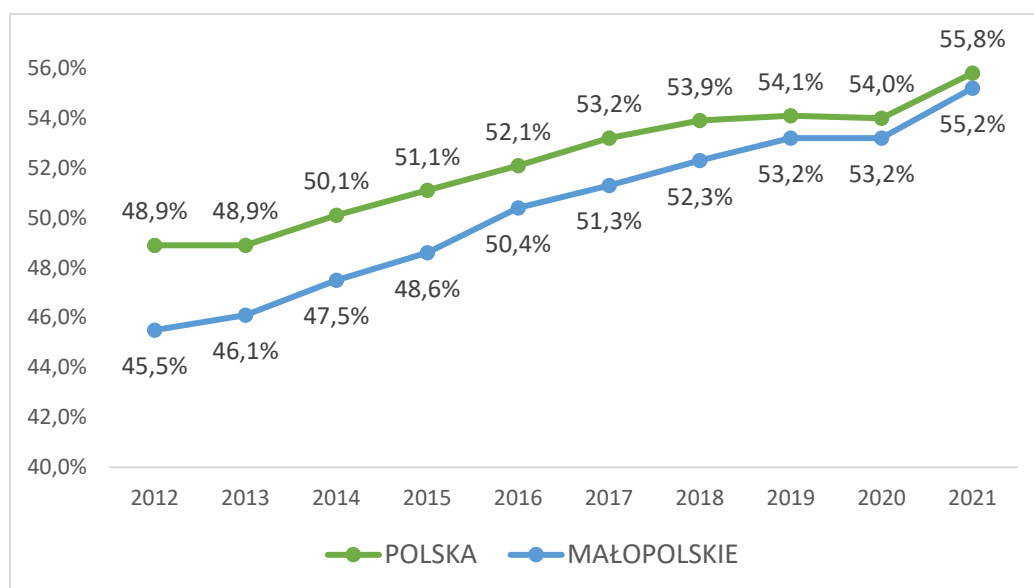
Rysunek 1. Charakterystyka osób pracujących w IV kwartale 2021 roku w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim – 4 kwartał 2021 roku, Urząd Statystyczny w Krakowie

Wraz ze wzrostem liczby pracujących w Małopolsce **poprawiał się także wskaźnik zatrudnienia** (tj. udział pracujących w ogóle ludności w wieku 15-89). Podczas gdy w 2012 wynosił 45,5%, w 2021 roku wzrósł do 55,2% czyli zwiększył się o niemal 10 p. proc. W porównaniu do danych ogólnopolskich w całym horyzoncie czasowym pozostawał na niższym poziomie, jednak na przestrzeni lat wyraźnie zmniejszał dystans. W 2012 roku różnica między wartością wskaźnika zatrudnienia dla Polski i województwa wynosiła 3,4 p. proc, w 2021 roku zmalała do 0,6 p. proc.

Wykres 2. Wskaźnik zatrudnienia w Polsce i Małopolsce w latach 2012-2021 (dane średnioroczne)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, GUS

Najwyższy wskaźnik zatrudnienia w Małopolsce w 2021 roku odnotowano w grupie:

- mężczyzn 63,1% (w grupie kobiet było to 47,8%),
- mieszkańców miast 58,1% (wśród mieszkańców wsi było to 52,5%),
- osób z wykształceniem wyższym 80,1% (wśród osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym było to 59,8%, wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym 44,2%, wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym 49,8%, a wśród osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym 15,9%),
- ludności w wieku 30-39 lat 84,7% (wśród osób w wieku 15-29 było to 46,6%, wśród osób w wieku 40-49 84,3%, a wśród osób w wieku 50-89 lat 33,9%).

Na przestrzeni 10 lat wskaźnik zatrudnienia zwiększył się we wszystkich kategoriach. Największy wzrost odnotowano w grupie mężczyzn (o 10,7 p. proc w stosunku do 2012 roku), mieszkańców wsi (o 10,9 p. proc), osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (o 8,1 p. proc) oraz osób w wieku 40-49 lat (o 12,6 p. proc).

W grupie wiekowej 15-64 lata wskaźnik zatrudnienia (wg danych Eurostat) wyniósł w 2021 roku 68,4% i był wyższy niż w 2012 roku o 9,3 p. proc.

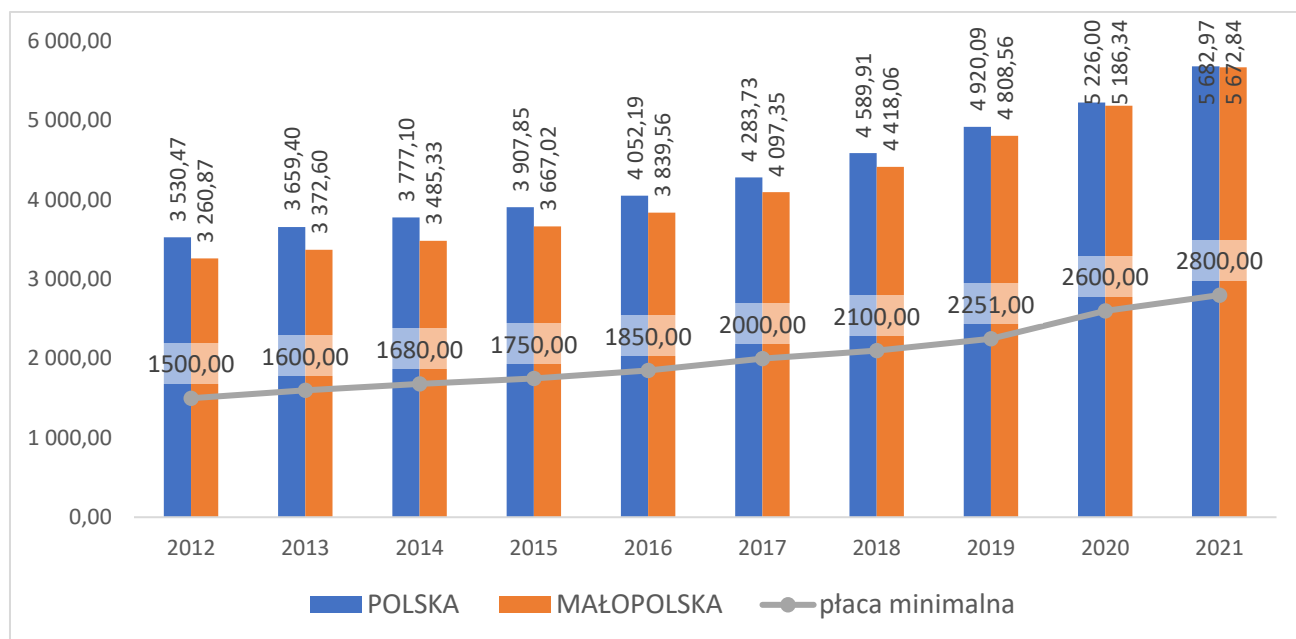
Wynagrodzenia

Z roku na rok, w efekcie m.in. dobrej koniunktury gospodarczej oraz presji inflacyjnej, **wzrastała w Polsce płaca minimalna** – pomiędzy 2012 a 2021 rokiem średnio 144 zł rocznie. W 2012 roku wynosiła ona 1500 zł, zaś w 2021 – 2800³, czyli 87% więcej.

Wraz ze wzrostem płacy minimalnej **rosło także przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto**. W Małopolsce w 2021 roku wynosiło ono 5 672,84 zł, czyli o 74,0% więcej niż w 2012 roku. W całej Polsce także obserwowano wzrost, jednak mniej dynamiczny niż w województwie (o 61,0%), w konsekwencji czego płace w Małopolsce i kraju w 2021 roku niemal się zrównały.

W odniesieniu do pensji minimalnej, średnie wynagrodzenie brutto w całym okresie od 2012 do 2021 roku było w Małopolsce co najmniej 2 razy wyższe – w 2012 o 2,2, natomiast w 2021 roku o 2.

Wykres 3. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce i Małopolsce oraz wynagrodzenie minimalne w latach 2012-2021 (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

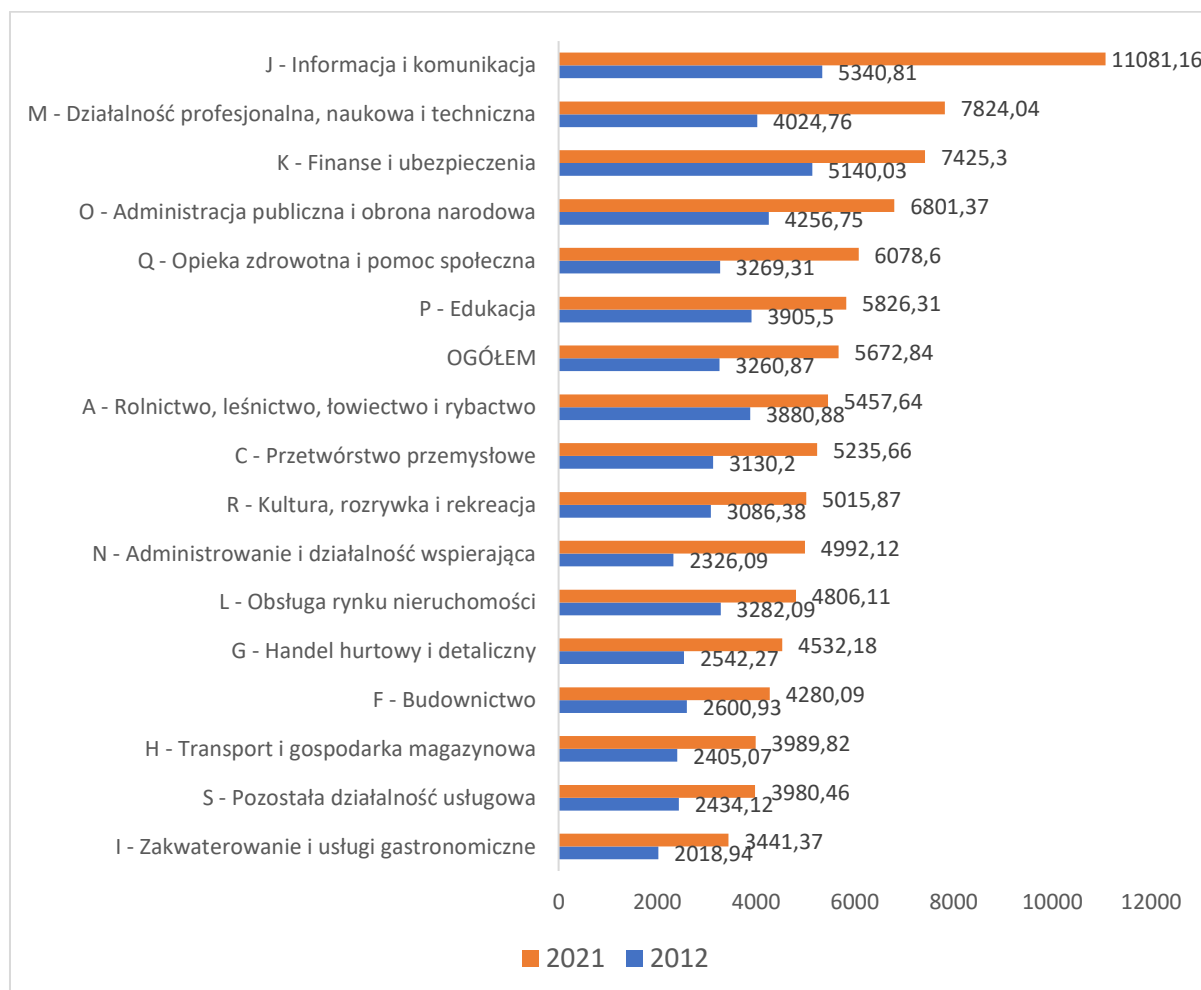
Wzrost wynagrodzeń w województwie odnotowano we wszystkich branżach (sekcjach PKD), jednak poziom płac oraz dynamika ich wzrostu były mocno zróżnicowane. Zarówno w 2012, jak

³ Minimalna stawka godzinowa w 2021 roku wyniosła 18,30 zł.

i 2021 roku najwyższe zarobki odnotowano w sekcji J Informacja i komunikacja (odpowiednio: 5 340,81 zł i 11 081,16 zł), a najniższe w zakwaterowaniu i gastronomii (sekcja I, odpowiednio 2 018,94 zł oraz 3 441,37 zł). Pokazuje to, że na przestrzeni 10 lat znacząco zwiększyło się rozwarstwienie zarobków. W 2012 roku różnica pomiędzy branżą o najwyższych i najniższych wynagrodzeniach wynosiła 165%, 10 lat później już 222%.

W analizowanej dekadzie największy, ponad dwukrotny wzrost płac obserwowano w administrowaniu i działalności wspierającej (sekcja N – 114,6%) oraz informacji i komunikacji (sekcja J – 107,5%). Najmniejszy, nie przekraczający 45% w rolnictwie (sekcja A – 40,6%) oraz w finansach i ubezpieczeniach (sekcja K – 44,5%).

Wykres 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Małopolsce w 2012 i 2022 roku w podziale na branże/sekcje PKD (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

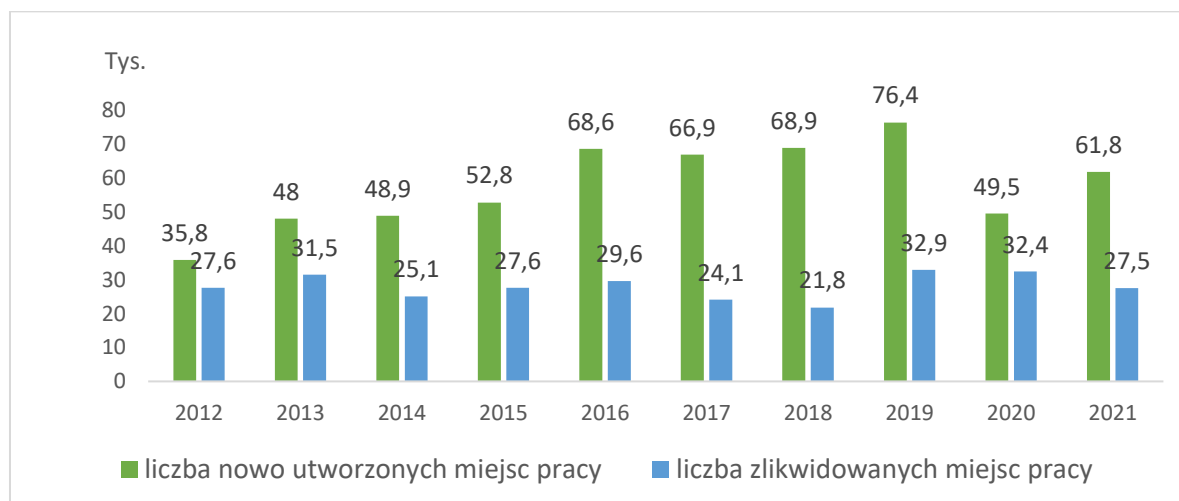
Zapotrzebowanie na pracowników

Nowe i likwidowane miejsca pracy

Analizując dane dla Małopolski od 2012 roku zauważyć można stopniowy wzrost liczby nowo powstających miejsc pracy. Załamaniem tego trendu okazał się rok 2020, w którym liczba ta spadła z 76,4 tys. do 49,5 tys., czyli aż o 35% w porównaniu z rokiem wcześniejszym, co było skutkiem zastoju gospodarczego spowodowanego pandemią COVID-19. Jednak rok 2021 przyniósł już poprawę. W Małopolsce powstało wtedy 61,8 tys. nowych miejsc pracy czyli o 26 tys. więcej niż w 2012 roku.

Warto także przyrzeć się statystykom dotyczącym liczby likwidowanych miejsc pracy. Od dekady liczba ta utrzymuje się na podobnym poziomie (pomiędzy 20 a 30 tys.). Dopiero w roku 2019 liczba ta wzrosła do 32,9 tys. Poziom ten utrzymał się w kolejnym roku, natomiast w roku 2021 liczba ta spadła do 27,5 tys., co przy znaczącym wzroście liczby nowo utworzonych miejsc pracy oznacza, że na jedno zlikwidowane miejsce pracy przypadło 2,2 nowo utworzonego miejsca.

Wykres 5. Liczba nowo powstałych i zlikwidowanych miejsc pracy w Małopolsce w latach 2012-2021

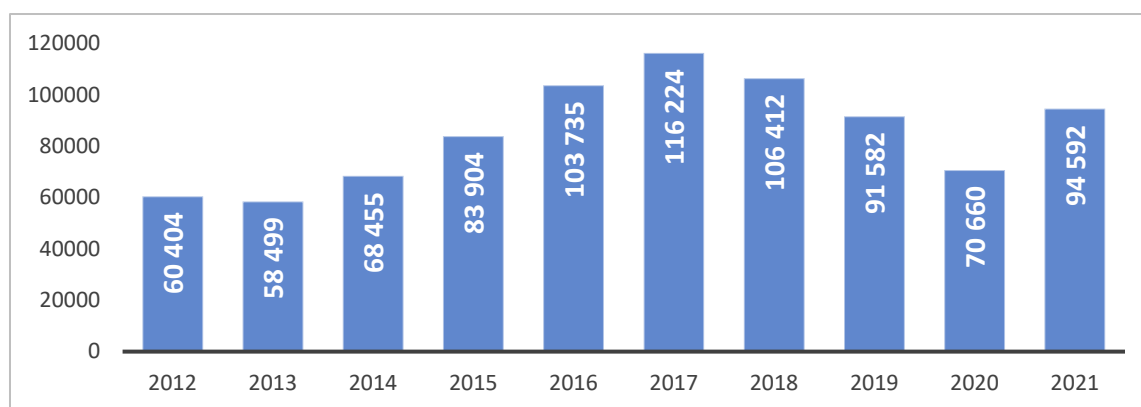
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, GUS

Oferty pracy

O coraz większym zapotrzebowaniu na pracowników świadczy także **wzrost liczby ofert pracy** zgłaszanych do powiatowych urzędów pracy na przestrzeni ostatnich 10 lat. Warto zauważyć,

że liczba ta ma bezpośredni związek z sytuacją gospodarczą w kraju i regionie. I tak, w przypadku jej pogorszenia (jak w latach 2012-2013, 2020) – maleje, rośnie natomiast gdy sytuacja ta ulega poprawie (jak w latach 2014-2019, 2021). W samym 2021 roku do powiatowych urzędów pracy w Małopolsce zgłoszono 94,6 tys. ofert, czyli o 56,6% więcej niż w 2012 roku.

Wykres 6. Wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej w powiatowych urzędach pracy w Małopolsce w latach 2012-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie MRPiT-01 Sprawozdanie o rynku pracy

Wyraźnie wzrosła także liczba internetowych ogłoszeń o pracę. Jak wynika z badania Grant Thornton, od marca do grudnia 2021 roku roczna dynamika nowych ofert pracy publikowanych na 50 największych portalach rekrutacyjnych osiągała same dodatnie wyniki. W grudniu 2021 roku pracodawcy opublikowali 236,2 tys. nowych ofert pracy, tj. o 34% więcej w porównaniu do grudnia 2020 roku i o 12% więcej niż w grudniu 2019 roku. Aż 15,8 tys. z nich dotyczyło pracy w Krakowie. Więcej opublikowano tylko w Warszawie (32,6 tys. ofert), jednak to Kraków okazał się liderem pod względem dynamiki wzrostu liczby ogłoszeń (+87% rok do roku, w Warszawie +66%), a także w przeliczeniu liczby ofert na 1000 mieszkańców (20,3, w Warszawie – 18,2)⁴.

Zgodnie z danymi portalu Pracuj.pl, w internecie pracodawcy w całej Polsce w 2021 roku najczęściej poszukiwali:

- pracowników ds. handlu i sprzedaży – dotyczyło ich 27% wszystkich ofert opublikowanych na portalu Pracuj.pl w całym 2021 roku,

⁴ Por. Rynek pracy w czasie COVID-19, GrantThornton, grudzień 2021.

- specjalistów IT – 22% wszystkich ofert w serwisie,
- pracowników obsługi klienta – 15% ofert,
- pracowników fizycznych – 12% ofert⁵.

Zawody deficytowe

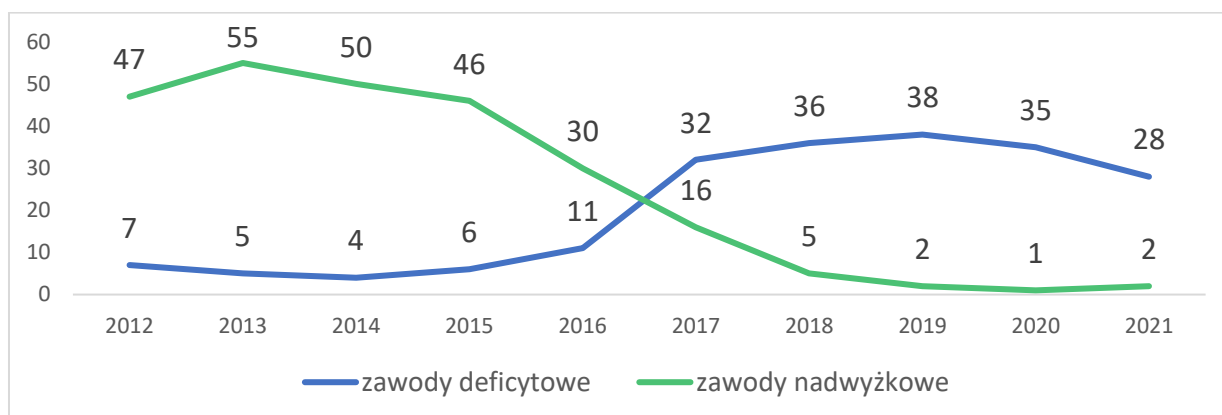
Ogląd na sytuację regionalnego rynku pracy daje prognoza jaką jest Barometr zawodów⁶.

W kontekście popytu na pracę szczególnie interesujące wydają się informacje dotyczące zawodów deficytowych w Małopolsce, czyli takich, w których z uwagi na duże zapotrzebowanie pracodawców nie powinno być trudności ze znalezieniem pracy, przy jednoczesnym braku wystarczającej liczby kandydatów chcących się jej podjąć. O ile w latach 2012-2016 były one stosunkowo nieliczne, to rok 2017 przyniósł ich znaczący wzrost. Mimo zatrzymania trendu wzrostowego od roku 2020, liczba zawodów deficytowych znacząco przewyższa liczbę zawodów nadwyżkowych.

⁵ Por. Rynek Pracy Specjalistów 2021. Wyjątkowy rok rekrutacji, Pracuj.pl, dostęp: [link do publikacji Rynek Pracy Specjalistów 2021, Pracuj.pl \(pdf, 624 kB\)](#) [12.04.2022].

⁶ Barometr zawodów to jednoroczna prognoza sytuacji w zawodach, pokazująca zapotrzebowanie na zawody w każdym z powiatów w Polsce oraz na poziomie województw. Barometr dzieli zawody na trzy grupy: deficytowe, zrównoważone i nadwyżkowe.

Wykres 7. Liczba zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie małopolskim w prognozach Barometru zawodów w latach 2012-2021

Źródło: barometrzwodow.pl

Wśród zawodów najczęściej określanych w latach 2017-2021 jako zawody deficytowe wymienić należy zawody medyczno-opiekuńcze, budowlane, związane z branżą transportową, związane z produkcją, ekonomiczno-administracyjne, nauczycielskie oraz zawody z branż usługowej, teleinformatycznej, gastronomicznej i elektroenergetycznej. Szczegółową listę zawodów deficytowych w tym okresie przedstawia poniższa tabela⁷:

Tabela 2. Lista zawodów deficytowych w Małopolsce w latach 2017-2021

2017	2018	2019	2020	2021
inżynierowie budownictwa	kierownicy budowy	inżynierowie budownictwa	inżynierowie budownictwa	lekarze
kierownicy budowy	lekarze	kierownicy budowy	kierownicy budowy	fizjoterapeuci i masażyści
lekarze	fizjoterapeuci i masażyści	lekarze	lekarze	nauczyciele przedmiotów zawodowych
graficy komputerowi	graficy komputerowi	fizjoterapeuci i masażyści	fizjoterapeuci i masażyści	psycholodzy i psychoterapeuci

⁷ Z uwagi na drobne zmiany wprowadzane na liście zawodów (np. zmiana nazwy zawodu, wyodrębnienie lub przypisanie zawodu do konkretnej grupy) ocenianej w każdym roku badania, liczba zawodów w tabeli może nieznacznie różnić się od tej podanej na wykresie 7.

2017	2018	2019	2020	2021
przedstawiciele handlowi	spedytorzy i logistycy	nauczyciele przedmiotów zawodowych	spedytorzy i logistycy	ratownicy medyczni
spedytorzy i logistycy	samodzielni księgowi	nauczyciele praktycznej nauki zawodu	samodzielni księgowi	nauczyciele praktycznej nauki zawodu
samodzielni księgowi	opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej	spedytorzy i logistycy	opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej	samodzielni księgowi
szeffowie kuchni	szeffowie kuchni	samodzielni księgowi	pracownicy ds. rachunkowości i księgowości	opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej
kucharze	kucharze	opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej	magazynierzy	pracownicy ds. rachunkowości i księgowości
fryzjerzy	kelnerzy i barmani	pracownicy ds. rachunkowości i księgowości	szeffowie kuchni	magazynierzy
betoniarze i zbrojarze	fryzjerzy	magazynierzy	kucharze	fryzjerzy
cieśle i stolarze budowlani	kosmetyczki	szeffowie kuchni	fryzjerzy	cieśle i stolarze budowlani
brukarze	betoniarze i zbrojarze	kucharze	kosmetyczki	dekarze i blacharze budowlani
dekarze i blacharze budowlani	cieśle i stolarze budowlani	kelnerzy i barmani	sprzedawcy i kasjerzy	monterzy instalacji budowlanych

2017	2018	2019	2020	2021
monterzy instalacji budowlanych	robotnicy budowlani	fryzjerzy	betoniarze i zbrojarze	operatorzy obrabiarek skrawających
operatorzy obrabiarek skrawających	brukarze	kosmetyczki	cieśle i stolarze budowlani	mechanicy pojazdów samochodowych
mechanicy pojazdów samochodowych	dekarze i blacharze budowlani	betoniarze i zbrojarze	robotnicy budowlani	piekarze
diagności samochodowi	monterzy instalacji budowlanych	cieśle i stolarze budowlani	brukarze	robotnicy obróbki drewna i stolarze
piekarze	ślusarze	robotnicy budowlani	dekarze i blacharze budowlani	krawcy i pracownicy produkcji odzieży
robotnicy obróbki drewna i stolarze	operatorzy obrabiarek skrawających	brukarze	monterzy instalacji budowlanych	kierowcy autobusów
krawcy i pracownicy produkcji odzieży	mechanicy pojazdów samochodowych	dekarze i blacharze budowlani	operatorzy obrabiarek skrawających	operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych
kierowcy autobusów	piekarze	monterzy instalacji budowlanych	mechanicy pojazdów samochodowych	spawacze
przetwórcy mięsa i ryb	cukiernicy	ślusarze	piekarze	kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych

2017	2018	2019	2020	2021
operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych	robotnicy obróbki drewna i stolarze	operatorzy obrabiarek skrawających	robotnicy obróbki drewna i stolarze	murarze i tynkarze
spawacze	krawcy i pracownicy produkcji odzieży	mechanicy pojazdów samochodowych	krawcy i pracownicy produkcji odzieży	pielęgniarki i położne
kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	kierowcy autobusów	piekarze	kierowcy autobusów	projektanci i administratorzy baz danych, programiści
murarze i tynkarze	przetwórcy mięsa i ryb	robotnicy obróbki drewna i stolarze	operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych	pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie
blacharze i lakiernicy samochodowi	operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych	krawcy i pracownicy produkcji odzieży	Spawacze	elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy
pielęgniarki i położne	spawacze	kierowcy autobusów	kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	
projektanci i administratorzy baz danych, programiści	kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych	murarze i tynkarze	

2017	2018	2019	2020	2021
	murarze i tynkarze	spawacze	blacharze i lakiernicy samochodowi	
	blacharze i lakiernicy samochodowi	kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	pielęgniarki i położne	
	pielęgniarki i położne	murarze i tynkarze	projektanci i administratorzy baz danych, programiści	
	projektanci i administratorzy baz danych, programiści	blacharze i lakiernicy samochodowi	pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie	
	pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie	pielęgniarki i położne	elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy	
	elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy	projektanci i administratorzy baz danych, programiści		
		pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie		
		elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy		

Źródło: barometrzwodow.pl

Jako najczęstsze powody deficytów w prognozie na rok 2021 wskazywano⁸:

- brak wymaganych umiejętności;
- brak lub utratę kwalifikacji i uprawnień;
- niewystarczające doświadczenie zawodowe;
- nieodpowiedni wiek kandydatów do pracy – zbyt wysoki lub zbyt niski;
- zły stan zdrowia;
- brak chęci do pracy;
- wyjazdy do pracy za granicą;
- nieatrakcyjne warunki zatrudnienia, w tym wynagrodzenie nieadekwatne do rodzaju pracy;
- pracę poza miejscem zamieszkania wymuszającą rozłąkę z rodziną lub wymagającą czasochłonnych i kosztownych dojazdów;
- „konkurencję” ze strony świadczeń socjalnych, sprawiającą, że podejmowanie pracy nie jest opłacalne.

⁸ Barometr zawodów 2021 – raport podsumowujący badania w województwie małopolskim, dostęp: [link do raportu Barometr zawodów województwo małopolskie 2021 \(pdf, 3,4 MB\)](#), [28.03.2023].

Poziom bezrobocia

Liczba bezrobotnych

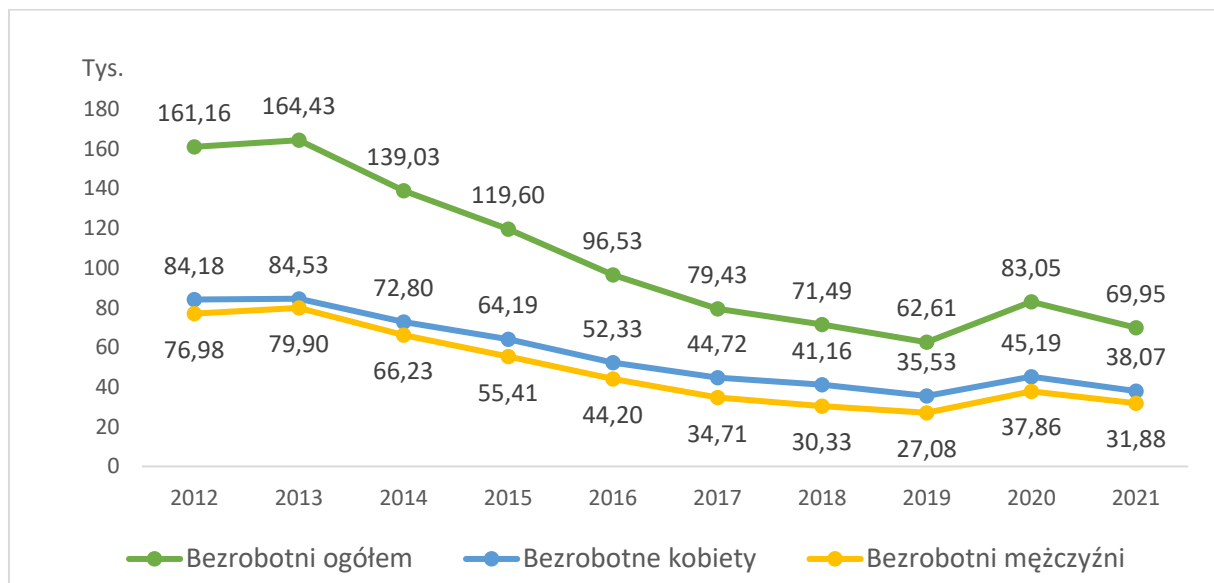
Od dekady, zarówno w kraju, jak i w Małopolsce, obserwowany jest **systematyczny spadek bezrobocia**. Wyjątkiem był rok 2020, kiedy, w związku z pandemią COVID-19, obserwowano wzrost. Dynamiczna odbudowa polskiej gospodarki w kolejnym roku sprawiła jednak, że nastąpił szybki powrót do spadkowej tendencji.

Na koniec grudnia 2021 roku w powiatowych urzędach pracy w Małopolsce zarejestrowanych było 69,9 tys. bezrobotnych czyli :

- o 15,8% mniej niż rok wcześniej,
- o 11,7% więcej niż w 2019 roku – odznaczającym się rekordowo małą liczbą zarejestrowanych bezrobotnych,
- o 56,6% mniej niż w 2012 roku, co oznacza, że na przestrzeni 10 lat w Małopolsce ubyło ponad 90 tys. bezrobotnych.

Niezmiennym pozostaje fakt, iż wśród osób bezrobotnych przeważają kobiety oraz mieszkańcy wsi.

Wykres 8. Liczba osób bezrobotnych w województwie małopolskim z uwzględnieniem płci w latach 2012-2021 (wg stanów na koniec grudnia każdego roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych, GUS

Stopa bezrobocia rejestrowanego⁹

Poziom bezrobocia różni się znacząco pomiędzy województwami i powiatami, co najlepiej obrazuje stopa bezrobocia. Na koniec 2021 roku wyniosła ona w Małopolsce 5,0%, tym samym była:

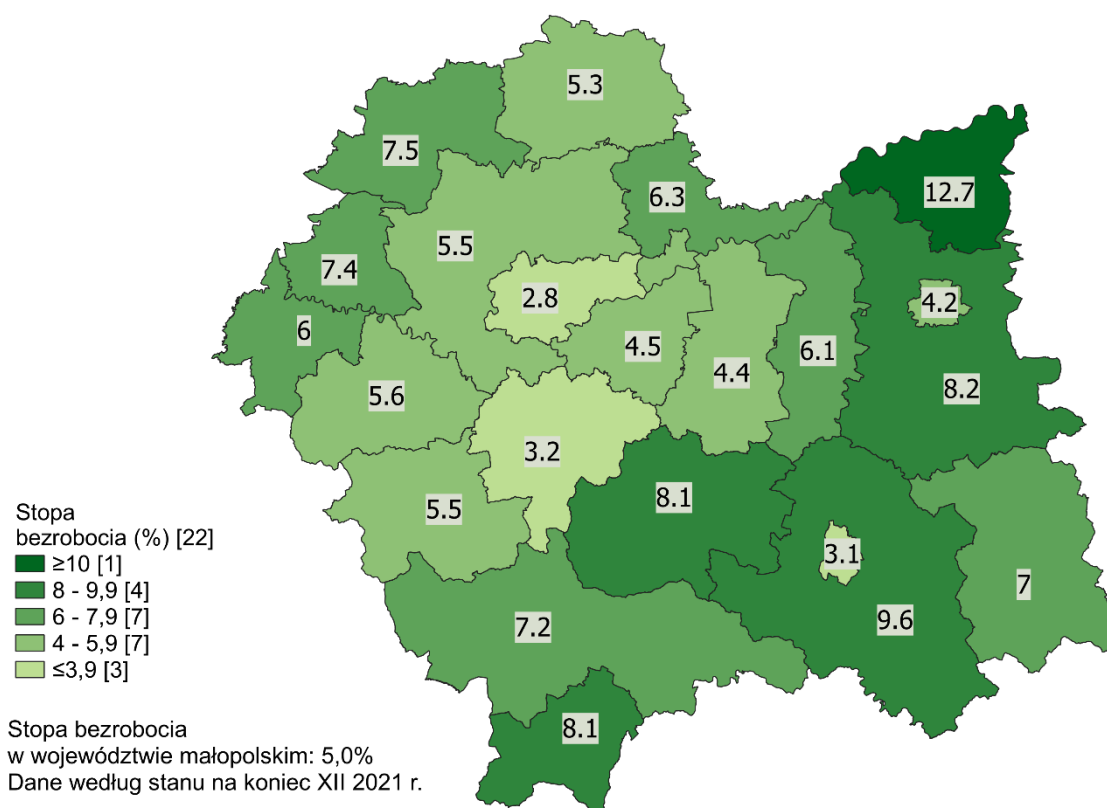
- mniejsza niż w roku poprzednim (o 1 p. proc.);
- mniejsza niż średnio w kraju (o 0,8 p. proc.);
- piątą najniższą w Polsce za województwami wielkopolskim (3,2%), śląskim (4,3%), mazowieckim (4,7%) oraz dolnośląskim (4,9%).

Jeśli chodzi o poziomy stopy bezrobocia w poszczególnych powiatach – niezmiennie najniższą stopę bezrobocia odnotowuje się w Krakowie, najwyższą w powiecie dąbrowskim. W samym grudniu 2021 roku różnica w poziomie bezrobocia pomiędzy powiatami wyniosła 9,9 p. proc. Stopa bezrobocia najmniejszą wartość przyjęła w mieście Krakowie (2,8), a największą w

⁹ Stopa bezrobocia to stosunek liczby bezrobotnych do liczby aktywnych zawodowo (pracujących i poszukujących pracy).

powiecie dąbrowskim (12,7%). W sześciu powiatach wartość stopy była niższa od wojewódzkiej, w czterech mieściła się pomiędzy wojewódzką i krajową.

Mapa 1. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego, grudzień 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych, GUS

Profil bezrobotnych w Małopolsce

Patrząc na ogół bezrobotnych zarejestrowanych w Małopolsce w grudniu 2021 roku najliczniejsze grupy stanowiły:

- kobiety – 54,4%;
- mieszkańcy wsi – 51,3%;
- osoby pomiędzy 25 a 34 r.ż. – 26,4%;
- osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym – 25,8%;
- osoby z krótkim doświadczeniem zawodowym (1-5 lat) – 25,1%;

- osoby przebywające w rejestrze powyżej 24 miesięcy – 26,6%¹⁰.

Porównując profil bezrobotnych na przestrzeni ostatnich 10 lat widać znaczące zmiany. Po pierwsze **zwiększył się udział osób przebywających w rejestrach 12 miesięcy i dłużej**. W 2012 roku osoby pozostające bez pracy przez co najmniej 12 miesięcy stanowiły 34,8% ogółu bezrobotnych, w 2021 już 48%. Pokazuje to, że na przestrzeni 10 lat, wraz z poprawą sytuacji na rynku, w rejestrach pozostały osoby długotrwale bezrobotne wymagające większego wsparcia w aktywizacji zawodowej.

Po drugie, **zmniejszył się udział osób młodych**. W 2012 roku osoby pomiędzy 18 a 34 r.ż. stanowiły ponad połowę bezrobotnych (54,3%), w 2021 już tylko 38,5%. Starzenie się populacji bezrobotnych wynika przede wszystkim z procesów demograficznych obserwowanych w kraju i województwie. Poza tym wydłużanie się edukacji i późniejsze wchodzenie na rynek pracy, a także większa mobilność zawodowa młodych, sprawia, że krócej pozostają oni w rejestrach.

Po trzecie **zmniejszył się udział bezrobotnych bez stażu zawodowego**. W 2012 roku osoby nie mogące udokumentować żadnego doświadczenia zawodowego stanowiły 20,5%.

Na przestrzeni 10 lat odsetek ten spadł do 13,2%. Z jednej strony pokazuje to, że częściej rejestrują się osoby, które miały okazję pracować, z drugiej, prawdopodobnie zmniejsza się skłonność do pracy w szarej strefie i więcej osób jest w stanie potwierdzić staż zawodowy.

Trzeba przy tym zauważyć, że **przeważnie ten staż nie jest długi** (do 5 lat) – dotyczy 44,5% ogółu zarejestrowanych w 2021 roku bezrobotnych (w 2012 roku było to 38,3%).

Osoby długotrwale bezrobotne

Długi czas przebywania na bezrobociu oddala od rynku pracy, dlatego też szczególną uwagę przywiązuje się do aktywizacji grupy długotrwale bezrobotnych¹¹.

¹⁰ Por. Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2021, dostęp: [link do raportu Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2021, \(pdf, 4,8 MB\)](#) [23.03.2023].

¹¹ Długotrwale bezrobotny według rejestru to osoba pozostająca w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych w miejscu pracy. Por.: [Główny Urząd Statystyczny Pojęcia stosowane w statystyce publicznej](#) [19.05.2023].

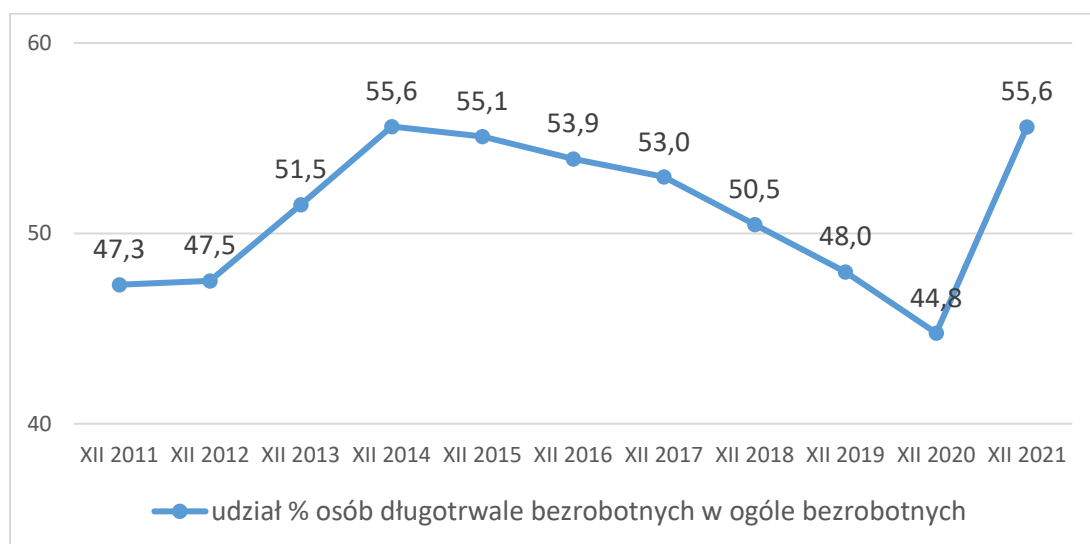
Na koniec grudnia 2021 roku zbiorowość ta liczyła w Małopolsce 38,9 tys. osób i stanowiła 55,6% ogółu bezrobotnych. W 2012 roku, kiedy to poziom bezrobocia był znacząco wyższy było to 67,6 tys. osób, co stanowiło 47,5% zarejestrowanych. Tym samym na przestrzeni 10 lat zdecydowanie **ubyło długotrwale bezrobotnych (37,6 tys.), jednak w stosunku do ogółu zarejestrowanych zwiększył się ich udział** (o 8,1 p. proc.).

Problem długotrwałego bezrobocia w większym stopniu dotyczy kobiet; wg stanu na grudzień 2021 roku stanowiły one 57,4% ogółu długotrwale bezrobotnych.

Ponadto wśród długotrwale bezrobotnych w 2021 roku przeważały osoby pomiędzy 35-44 r.ż. (26,3%) oraz 25-34 r.ż. (24,9%) czyli w wieku największej aktywności zawodowej. Długotrwale bezrobotni najczęściej posiadali wykształcenie zasadnicze zawodowe (26,7%), ale niewiele mniej legitymowało się wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (24,6%), czyli de facto nie miało żadnych kwalifikacji zawodowych. Zdecydowana większość miała okazję wcześniej pracować – przeważnie od roku do 5 lat (24,8%). Bez doświadczenia zawodowego pozostawało 12,9% ogółu długotrwale bezrobotnych.

Pod względem miejsca zamieszkania nie odnotowano znaczących różnic – połowa długotrwale bezrobotnych mieszkała na wsi, a połowa w mieście.

Wykres 9. Udział długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych (%) w latach 2012-2021 (wg stanów na koniec grudnia każdego roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych, GUS

Bierność zawodowa

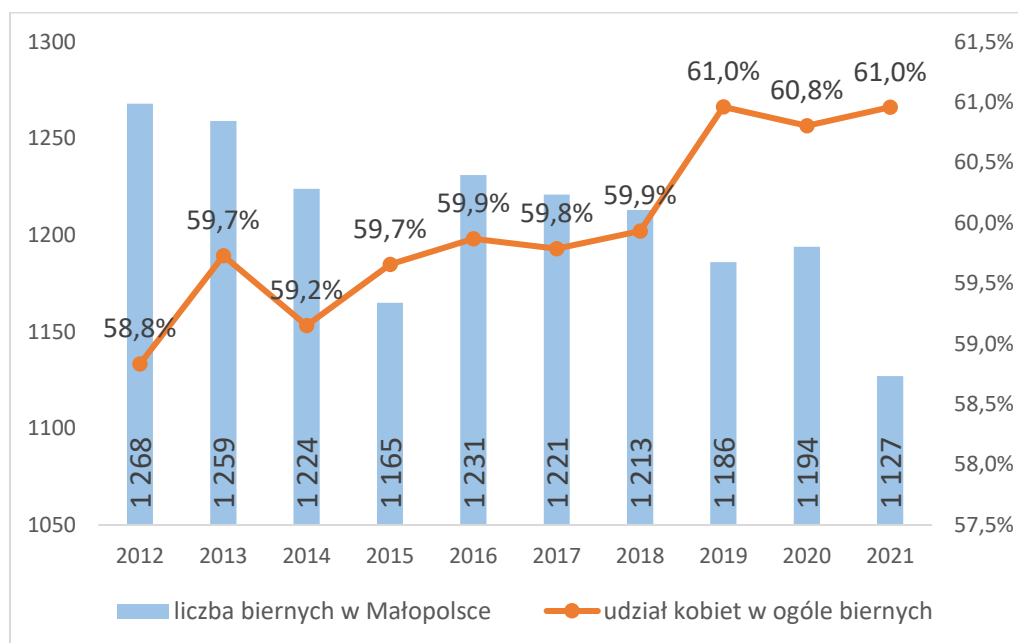
Struktura biernych zawodowo

Znaczącym problemem na rynku pracy pozostaje bierność zawodowa¹². W 2021 roku zbiorowość osób pozostających poza rynkiem pracy liczyła w Małopolsce 1 127 tys. osób i stanowiła 43,0% mieszkańców województwa w wieku 15-89 lat.

Patrząc jak zmieniała się sytuacja na przestrzeni 10 lat widać, że **podobnie jak w przypadku bezrobocia dominował trend spadkowy**. Niewielki wzrost odnotowano m.in. w 2020 roku, kiedy obowiązywały najsurowsze restrykcje w związku z pandemią COVID-19. Ogólnie rzecz ujmując pomiędzy 2012 a 2021 rokiem grupa biernych w województwie zmniejszyła się o 141 tys. czyli 11,1%.

¹² Ludność bierna zawodowo według BAEL to osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, które w badanym tygodniu: 1) nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały, 2) nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne (gotowe) do jej podjęcia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym, 3) nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie: a) dłuższym niż 3 miesiące, b) do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć (od 2004 roku). Wśród biernych zawodowo wyróżnia się grupę zniechęconych, do której należą osoby nieposzukujące pracy, ponieważ są przekonane, że jej nie znajdą. Por. [Główny Urząd Statystyczny Podstawowe dane z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności wyrównane sezonowo w latach 2010-2022](#) [24.03.2023].

Wykres 10. Liczba biernych zawodowo w Małopolsce oraz odsetek kobiet w liczbie biernych w latach 2012-2021 (dane średnioroczne)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Banku Danych Lokalnych, GUS

W 2021 roku wśród biernych zawodowo dominowały:

- kobiety, stanowiąc 61,0% ogółu biernych w Małopolsce,
- mieszkańcy wsi (54,9% ogółu biernych),
- osoby w wieku 55-89 lat (65,7% ogółu biernych).

Na przestrzeni dekady **przewaga kobiet umacniała się stopniowo** (w 2012 stanowiły one 58,8%) **podobnie jak osób starszych** (w 2012 roku bierni w wieku 55-89 lat stanowili 59,6%).

W przypadku miejsca zamieszkania zmiany w profilu były marginalne – w 2012 roku mieszkańcy wsi stanowili 54,7%, czyli niemal tyle samo co w 2021 roku.

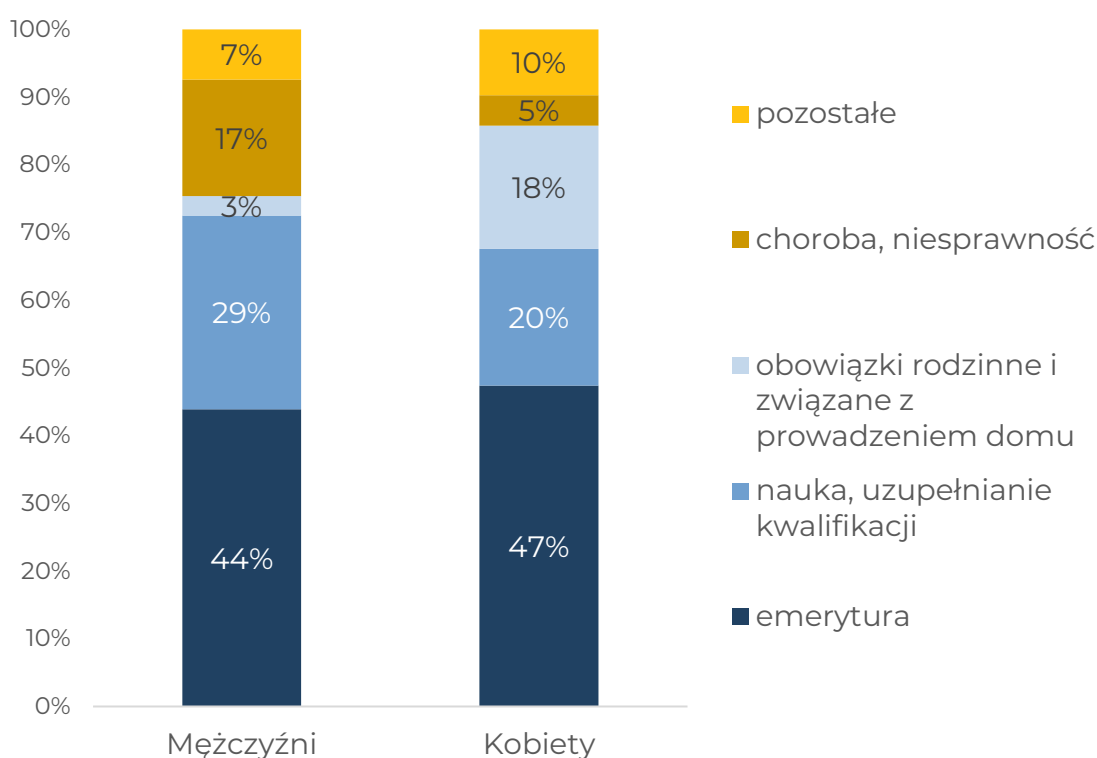
Przyczyny bierności zawodowej

Sytuacja zawodowa biernych różni się znacząco. Do zbiorowości tej wliczają się zarówno osoby, które jeszcze nie weszły na rynek pracy (w tym większość uczącej się młodzieży), osoby, które już definitywnie z rynku pracy odeszły albo nigdy na rynek pracy nie trafią (część emerytów, rencistów, osoby utrzymujące się z innych źródeł niż praca), ale też osoby, które weszły na rynek pracy, potem częściowo się dezaktywizowały i po przerwie na ten rynek pracy zechcą powrócić.

W IV kwartale 2021 roku **największą grupę biernych** w wieku 15-74 lata, nieposzukujących pracy (dla niej ustalane były przyczyny bierności) **stanowili w Małopolsce emeryci – 46%, w następnej kolejności osoby uczące się – 24%**. Przyczyny bierności różniły się znacząco w zależności od płci:

- wśród kobiet stosunkowo większą grupę stanowiły osoby będące poza rynkiem pracy ze względu na emeryturę (niższy wiek emerytalny oraz wyższa długość życia) oraz obowiązki rodzinne (opieka nad członkami rodziny),
- wśród mężczyzn stosunkowo większą grupę stanowiły natomiast osoby bierne z powodu nauki oraz choroby i niepełnosprawności.

Wykres 11. Przyczyny bierności zawodowej w IV kwartale 2021 roku wśród biernych w wieku 15-74 lata nieposzukujących pracy

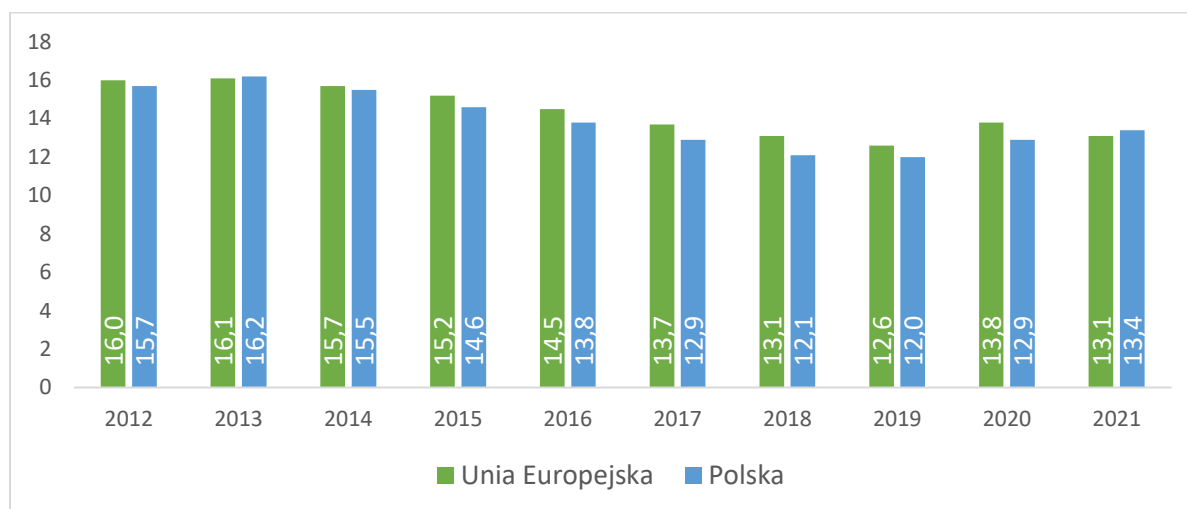
Źródło: opracowanie własne na podstawie Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim - IV kwartał 2021 roku, GUS

NEET

Grupą zasługującą na szczególną uwagę w kontekście bierności na rynku pracy są osoby młode, w wieku 15-29 lat, określane jako NEET (z ang. neither in employment nor in education and training), czyli bezrobotni, nie uczący się i nie szkolący się zawodowo. Odsetek osób NEET w Polsce od lat jest bardzo zbliżony do średniej unijnej – odnotowywane są minimalne wahania

w obie strony. W ostatniej dekadzie najwyższą wartość osiągnął w 2013 roku (16,2% vs. 16,1 dla UE) systematycznie spadając aż do 2019 roku (12% vs. 12,6 dla UE). Lata 2020 i 2021 przyniosły kolejne wzrosty – osoby NEET stanowiły w nich odpowiednio 12,9% i 13,4% (wobec 13,8% i 13,1% dla UE).

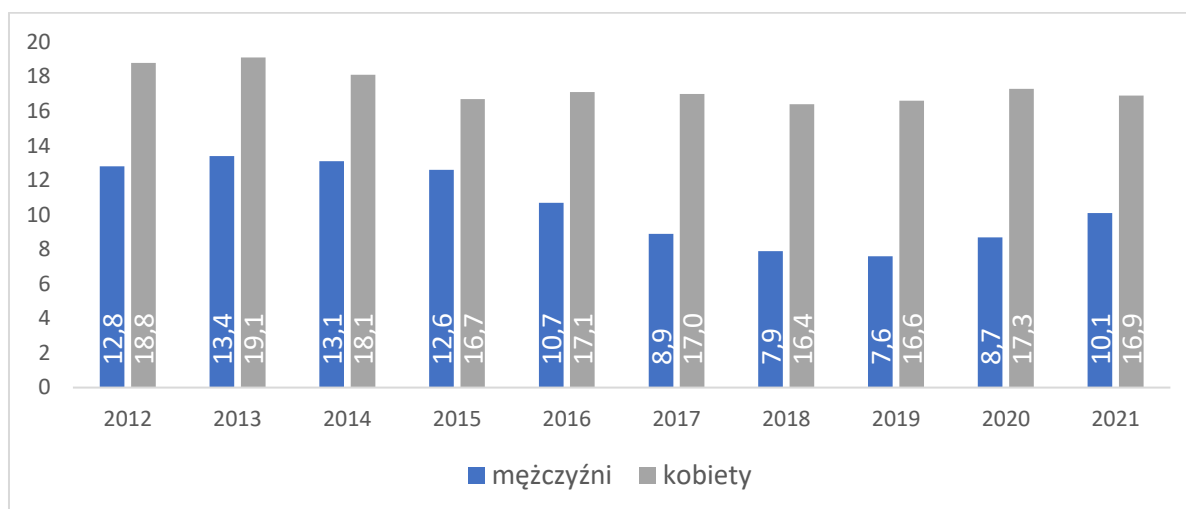
Wykres 12. Odsetek NEET w Unii Europejskiej i Polsce w latach 2012-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Ciekawa jest także analiza rozkładu niepracujących i nieuczących się osób młodych w podziale na płeć. Co roku zauważalna jest bardzo duża dysproporcja, ukazująca fakt, iż zdecydowanie częściej bierne zawodowo i edukacyjnie pozostają kobiety. Rozbieżności te mogą wynikać m.in. z ciągle popularnego tradycyjnego modelu rodziny i zależnego od niego podziału obowiązków opierającego się na sprawowaniu opieki na dziećmi przez kobiety i podejmowaniu się pracy zarobkowej przez mężczyzn.

Wykres 13. Odsetek osób NEET w Polsce w podziale na płeć w latach 2012-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Mimo iż sytuacja w Polsce pozostaje zbliżona do średniej unijnej, to w kontekście wspomnianego już starzejącego się społeczeństwa i rosnących braków kadrowych, niewykorzystanie potencjału tak dużej części społeczeństwa stanowi spore wyzwanie na rynku pracy. Należy pamiętać, iż osoby młode teraz pozostające bez pracy i nie podejmujące się kształcenia z czasem będą miały coraz większe trudności w wejściu i odnalezieniu się na rynku.

Osoby w wieku 55+ na rynku pracy

Jednym z największych wyzwań, z jakimi w ostatnich latach mierzy się gospodarka, jest zmniejszanie się zasobów siły roboczej w związku ze starzeniem się społeczeństwa i przedwczesną dezaktywizacją zawodową.

W 2021 roku wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata w Małopolsce wynosił 51,2%. Oznacza, to że na przestrzeni 10 lat uległ znaczącej poprawie (w 2012 roku wynosił 39,5%), jednak nadal pozostał zdecydowanie niższy niż w młodszych kategoriach wiekowych. Wśród 30 i 40 latków w 2021 roku osiągnął wartość ponad 80%. Po 64 roku życia podejmowanie pracy staje się jeszcze rzadsze. Wskaźnik zatrudnienia w grupie 65+ wyniósł w 2021 roku 5,7% i był nawet niższy niż w 2012 roku, gdy było to 6,1%.

Taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z faktu, iż osoby osiągające wiek emerytalny bardzo szybko rezygnują z aktywności zawodowej, co w kontekście narastającego problemu braku zastępowalności pokoleń stanowi duże zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania gospodarki. Aby uniknąć sytuacji, w której liczba osób gotowych do podjęcia pracy będzie zbyt niska w stosunku do potrzeb rynku, pracodawcy już teraz powinni podjąć działania mające na celu zatrzymanie w swoich firmach starszych pracowników. Niestety zatrudnianie osób po 60. roku życia jest ciągle mało powszechną praktyką. Badania Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego z 2021 roku pokazują, że 46% firm z Małopolski nie ma w swojej załodze ani jednego pracownika w tym wieku, 41% ma, ale stanowią oni nie więcej niż 10% ogółu pracujących, a jedynie w przypadku 13% firm udział w zatrudnieniu osób starszych przekracza 10%. Najczęściej są to małe i średnie podmioty działające w budownictwie, w handlu, transporcie, turystyce i komunikacji oraz pozostałych usługach¹³. Sytuacja ta jest zastanawiająca, zwłaszcza biorąc pod uwagę poziom posiadanego przez osoby starsze doświadczenia i nabytych przez lata pracy umiejętności w radzeniu sobie z zadaniami zawodowymi i trudnymi sytuacjami, a także często ich lojalności wobec pracodawców.

Wśród powodów bierności zawodowej osób w wieku 55+, na równi z emeryturą, wskazać można obowiązki rodzinne uniemożliwiające podjęcie zatrudnienia przez osoby w starszym

¹³ Por. Zarządzanie wiekiem stosowane przez małopolskich pracodawców, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2021, dostęp: [Zarządzanie wiekiem stosowane przez małopolskich pracodawców](#) [30.03.2023].

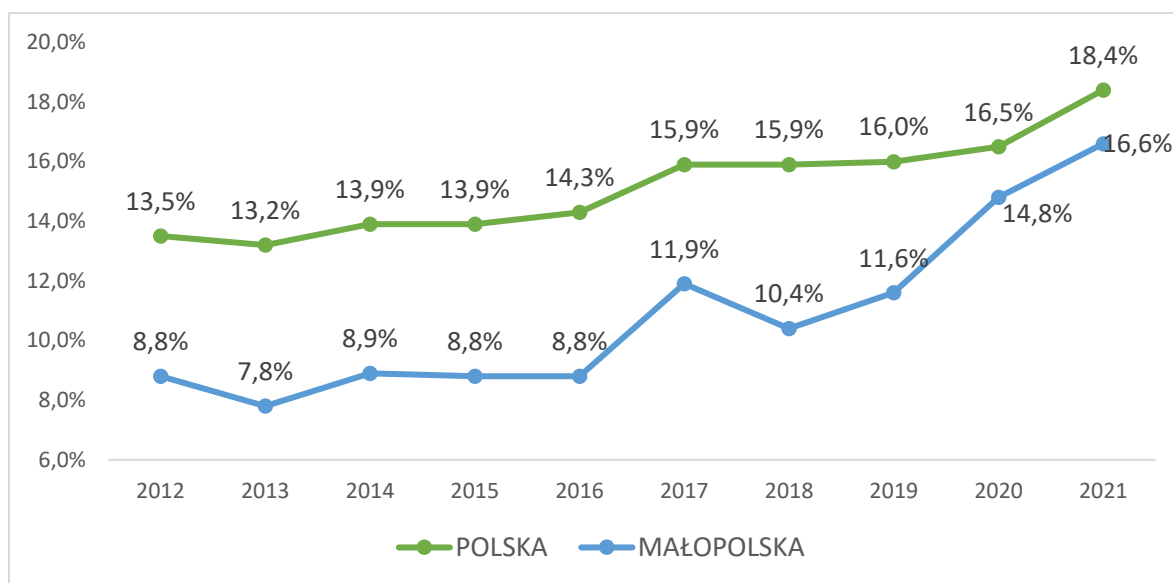
wieku. To one często opiekują się innymi członkami rodziny (starszymi rodzicami lub wnukami).
Dodatkową przeszkodą może być także pogarszający się stan zdrowia ich samych.

Osoby z niepełnosprawnościami

Od 2012 roku odnotowywany jest w Małopolsce spadek liczby osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-89 lat (z 340 tys. w 2012 roku do 223 tys. w 2021 roku). Analizując aktywność zawodową tej grupy na przestrzeni 10 lat widać poprawę, co nie zmienia faktu, że zdecydowana większość pozostaje poza rynkiem pracy – w 2012 roku bierni zawodowo stanowili 88,9% ogółu osób z niepełnosprawnościami, w 2021 roku odsetek ten zmniejszył się do 83,0%.

Jednocześnie wskaźnik zatrudnienia pomiędzy 2012 a 2021 rokiem zwiększył się niemal dwukrotnie – z 8,8% w 2012 do 16,6% w 2021 roku. W porównaniu do danych ogólnopolskich przez cały okres pozostawał na niższym poziomie, przy czym w 2012 różnica wynosiła 4,7 p. proc, a w 2021 roku już tylko 1,8 p.proc.

Wykres 14. Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-89 w latach 2012-2021 (dane średnioroczne)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, GUS

Jeśli chodzi o osoby bezrobotne, w grudniu 2021 roku w województwie małopolskim zarejestrowanych było 4 561 osób z niepełnosprawnością, czyli o 43% mniej niż w 2012 roku.

Niemniej w odniesieniu do ogółu zarejestrowanych bezrobotnych udział osób z niepełnosprawnością się zwiększył – podczas gdy w 2012 roku wynosił 5,0%, w 2021 roku 6,5%.

Potwierdza to, że osoby z niepełnosprawnościami doświadczają większych trudności ze znalezieniem zatrudnienia i dłużej przebywają na bezrobociu. 37,1% było zarejestrowanych dłużej niż 2 lata.

Ponadto wśród bezrobotnych z niepełnosprawnościami w grudniu 2021 roku przeważali:

- mężczyźni (56,3% ogółu bezrobotnych z niepełnosprawnościami)
- mieszkańcy wsi (56,7%)
- osoby w wieku 45-54 lata (27,1%)
- osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (37,0%)
- osoby ze stażem pracy od roku do 5 lat (19,7%)

Imigranci zarobkowi

Z uwagi na duże zapotrzebowanie na pracowników w latach 2012-2021 przybywało cudzoziemców na rynku pracy.

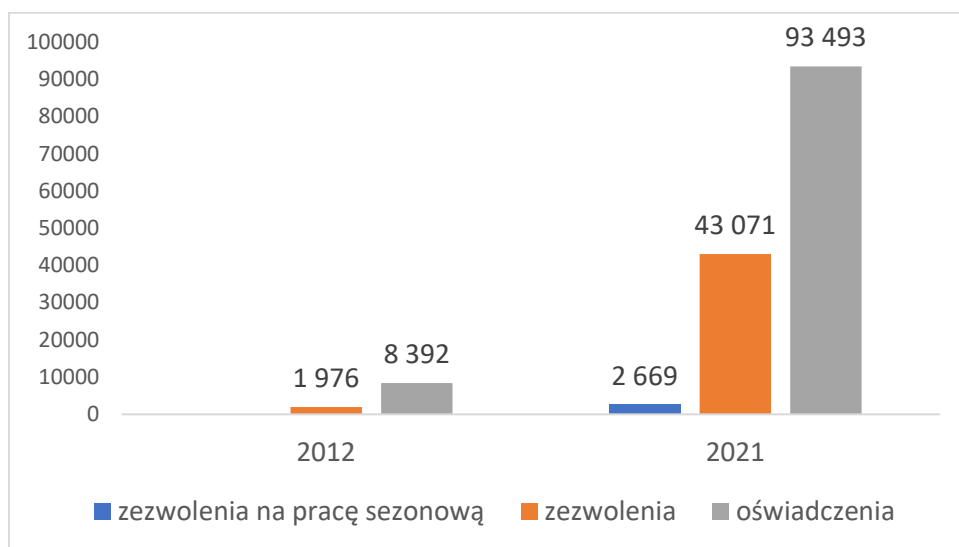
Trzeba tutaj zaznaczyć, że dane dotyczące obecności imigrantów zarobkowych w Polsce pokazują tylko częściowy obraz sytuacji. Po pierwsze dlatego, że nie uwzględniają obywateli z innych państw Unii Europejskiej, którzy mogą pracować bez specjalnych zezwoleń. Po drugie, ze względu na zmiany prawne regulujące kwestie zatrudniania obywateli państw trzecich, które utrudniają śledzenie trendów na przestrzeni lat. Po trzecie, ze względu na podejmowanie przez imigrantów pracy w szarej strefie.

Przyglądając się najpopularniejszym formom legalizacji pracy widać zdecydowane wzrosty.

Pomiędzy 2012 a 2021 rokiem:

- liczba zarejestrowanych oświadczeń o powierzeniu pracy cudzoziemcowi (umożliwiających w tym czasie pracę do 6 miesięcy dla obywateli 6 byłych republik radzieckich) zwiększyła się 11-krotnie,
- liczba wydanych zezwoleń na pracę (umożliwiających pracę do 3 lat obywatelom każdej narodowości) zwiększyła się 22-krotnie,
- dodatkowo w 2018 roku wprowadzono nową uproszczoną formę legalizacji pracy – zezwolenia na pracę sezonową. W 2021 roku wydano ich 2,7 tys.

Wykres 15. Oświadczenia i zezwolenia na pracę w Małopolsce w roku 2012 i 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu analityczno-raportowego CeSAR [data pobrania danych 14.04.2022] oraz danych z serwisu [link do danych dotyczących pracujących w Polsce cudzoziemców](#)

Niezmiennie na przestrzeni 10 analizowanych lat **największą grupę imigrantów zarobkowych stanowili obywatele Ukrainy**. W 2021 roku ich udział w ogóle zarejestrowanych oświadczeń wyniósł 83,6%, a w ogóle wydanych zezwoleń na pracę 65,3%. Biorąc pod uwagę zezwolenia na pracę znaczący napływ w 2021 roku odnotowano także z krajów Dalekiego Wschodu: Indii, Uzbekistanu, Nepalu czy Filipin.

Tabela 5. Zezwolenia na pracę wg obywatelstwa wydane w Małopolsce w 2021 roku

	liczba wydanych zezwoleń w 2021 roku	udział w ogóle wydanych zezwoleń
OGÓŁEM	43 071	100,0%
Ukraina	28 140	65,3%
Indie	2 488	5,8%
Białoruś	1 768	4,1%
Gruzja	1 251	2,9%
Uzbekistan	1 181	2,7%
Mołdawia	908	2,1%
Nepal	893	2,1%
Filipiny	773	1,8%
Rosja	635	1,5%
Turcja	544	1,3%

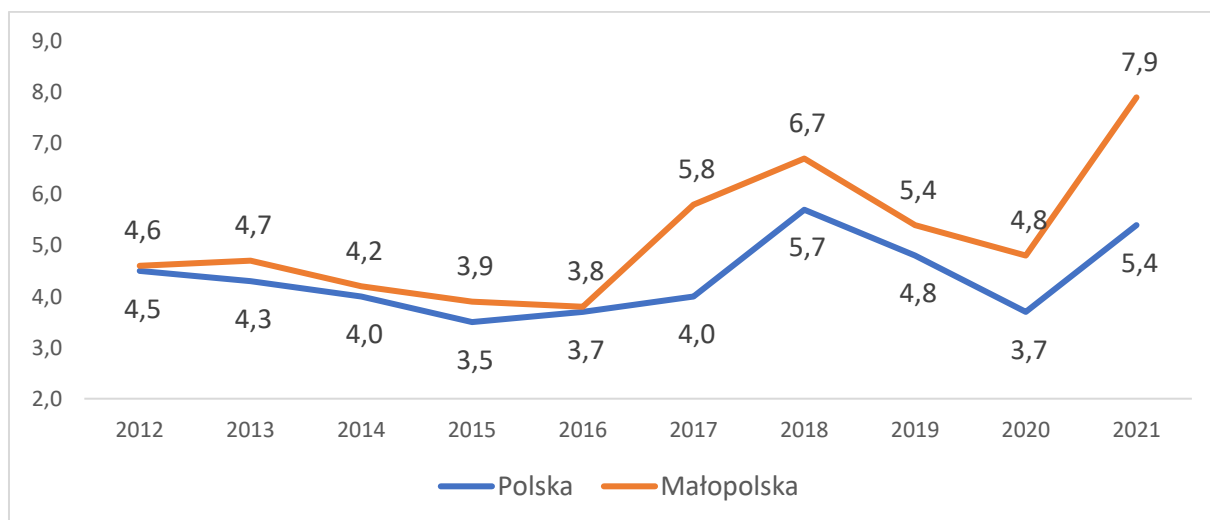
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu analityczno-raportowego CeSAR [data pobrania danych 14.04.2022]

Obcokrajowcy podejmujący pracę w oparciu o oświadczenia w 2021 roku najczęściej znajdowali zatrudnienie w przetwórstwie przemysłowym (28,7% zarejestrowanych oświadczeń) oraz budownictwie (25,3%). Przeważnie podejmowali pracę na stanowiskach pracowników przy pracach prostych (42,4%) oraz robotników przemysłowych i rzemieślniczych (24,3%).

Aktywność edukacyjna dorosłych

Zmieniające się potrzeby rynku pracy i postęp technologiczny wymuszają stałe podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie umiejętności, dlatego dorośli nie mogą polegać tylko na umiejętnościach nabytych w szkole/w trakcie studiów. Skala uczestnictwa osób w wieku 25–64 lata w kształceniu i szkoleniu¹⁴ w Polsce od lat nie ulega istotnym zmianom, oscylując wokół 4%–5%. Jest to stosunkowo niewiele na tle innych krajów UE – odsetek doszkalających się dorosłych Europejczyków systematycznie rośnie i od 2012 r. utrzymuje się na ponad dwukrotnie wyższym poziomie niż w naszym kraju¹⁵. Z kolei porównanie Polski i województwa małopolskiego wypada na korzyść Małopolski. W okresie 2012-2021 odsetek osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu w wieku 25-64 lata był wyższy w Małopolsce, w 2021 przewaga Małopolski nad wynikiem krajowym wyniosła 2,5 p.p. (wskaźnik dla Polski: 5,4%, dla Małopolski: 7,9%).

Wykres 16. Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu w wieku 25-64 lata w Polsce i Małopolsce w latach 2012-2021 (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Wskaźnik, o którym mowa wyżej, obejmuje jednak wyłącznie edukację formalną (naukę w systemie szkolnym) i pozaformalną (prowadzoną w formie szkoleń, kursów, warsztatów, seminariów itp.).

¹⁴ W okresie czterech tygodni przed badaniem.

¹⁵ Na podstawie danych GUS (BAEL) i Eurostatu.

Inaczej są mierzone wartości wskaźników uczenia się osób dorosłych w badaniu Bilans Kapitału Ludzkiego (BKL). Autorzy i autorki BKL aktywność edukacyjną rozumieją szeroko i uwzględniają uczenie się formalne¹⁶, pozaformalne¹⁷ i nieformalne¹⁸, stąd podawane przez nich wyniki są znacznie wyższe.

W 2021 roku aż 83% osób w wieku 25-64 lat rozwijało swoje kompetencje, wykorzystując przynajmniej jedną z form uczenia się w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej lub nieformalnej (w 2017 roku było to 80%).

Najpowszechniej wykorzystywanym sposobem uczenia się jest nieformalne uczenie się (wzrost z 67% w 2017 roku do 71% w 2021). Osoby dorosłe uczą się najczęściej w sposób nieformalny, bo ta forma dobrze odpowiada charakterowi uczenia się w tej fazie życia. W 2021 roku, podobnie jak w latach 2017 i 2019, najwięcej dorosłych Polaków uczyło się, korzystając z materiałów dostępnych w internecie. W taki sposób zdobywała wiedzę i rozwijała umiejętności w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie połowa osób dorosłych w wieku 25-64 lat w 2021 roku. Korzystanie z internetu w celach rozwojowych jest więc zdecydowanie dominującym sposobem nieformalnego uczenia się, szczególnie wśród osób w młodszym wieku. Co istotne,

¹⁶ Edukacja formalna ma charakter zinstytucjonalizowany, intencjonalny oraz jest prowadzona przez instytucje publiczne lub posiadające odpowiednie uprawnienia instytucje prywatne. Formalne programy kształcenia są uznawane za takie przez odpowiednie ministerstwa czy inne instytucje państwowe. Edukacja formalna obejmuje kształcenie podstawowe, zawodowe, średnie, wyższe czy kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Kształcenie formalne prowadzi do uzyskania kwalifikacji, które są uznawane i rozpoznawane, mają charakter hierarchiczny i dają się przyporządkować do któregoś z poziomów klasyfikacji ISCED.

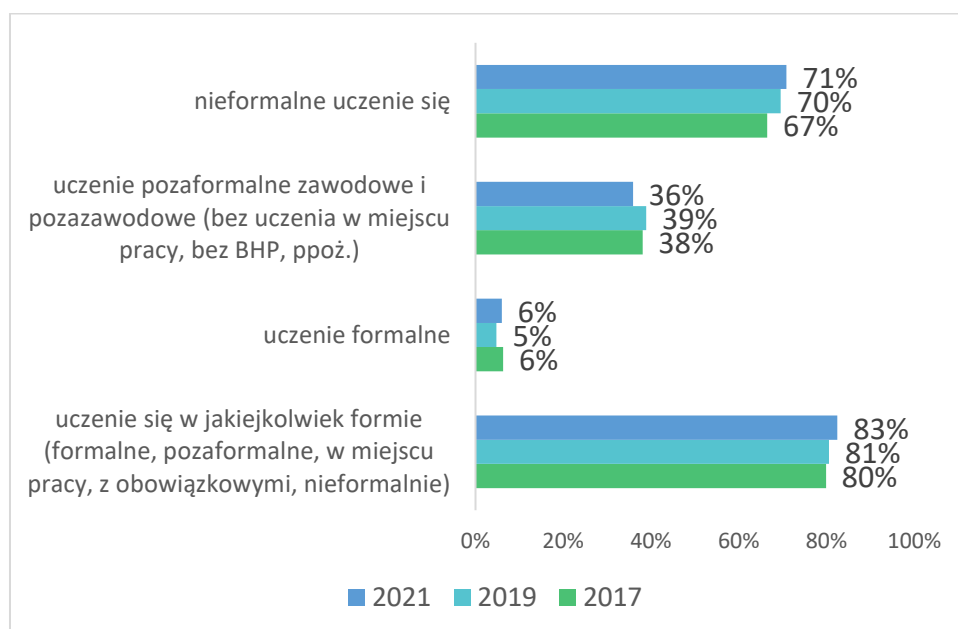
¹⁷ Edukacja pozaformalna jest zinstytucjonalizowana, ma charakter intencjonalny oraz przybiera formę zorganizowaną. Kluczową charakterystyką tego rodzaju edukacji jest to, że jest ona uzupełniająca, alternatywna lub komplementarna w stosunku do edukacji formalnej. Może odbywać się w formie krótkich szkoleń, kursów, warsztatów, seminariów i innych form kształcenia. Może też cechować się różnym poziomem intensywności i wymagać od osób uczących się różnego poziomu zaangażowania. Uczestnictwo w edukacji pozaformalnej nie prowadzi zazwyczaj do zdobywania uznawanych kwalifikacji, zgodnie z ich rozumieniem przyjmowanym w ISCED.

¹⁸ Nieformalne uczenie się jest definiowane przez Eurostat jako intencjonalne, lecz mające mniej zorganizowaną formę. Uczenie się może mieć miejsce „w rodzinie, w miejscu pracy, w codziennym życiu i odbywać się jako samokształcenie, przekazywanie i zdobywanie wiedzy wśród członków rodziny lub społeczności.

z każdym rokiem zwiększa się odsetek osób starszych deklarujących uczenie się za pomocą internetu.

Najbardziej wykorzystywane sposoby rozwoju kompetencji osób dorosłych związane są z edukacją formalną (w okresie 2012-2021 odsetek uczących się w ten sposób dorosłych oscylował wokół 5-6%). W 2021 roku 1% dorosłych rozwijało swoje kompetencje w szkołach dla dorosłych, 2% korzystało ze staży i praktyk zawodowych, kolejne 2% wybrało studia zaoczne, MBA lub studia podyplomowe.

Wykres 17. Podstawowe wskaźniki aktywności edukacyjnej w latach 2017, 2019 i 2021 dla osób w wieku 25-64 lat (w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie) (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bilansu Kapitału Ludzkiego 2021/2022, Rozwój kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor szkoleniowo-rozwojowy

Istotną i relatywnie szeroko wykorzystywaną formą rozwijania kompetencji osób dorosłych jest edukacja pozaformalna i uczenie się w miejscu pracy. W sposób pozaformalny uczyło się w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie 36% dorosłych Polaków (nieznacznie mniej niż latach 2017 i 2019). W obszarze edukacji pozaformalnej związanej z wykonywaną pracą dominują obowiązkowe szkolenia BHP i ppoż, co nie dziwi biorąc pod uwagę ich obowiązkowy charakter (w latach 2017, 2019 i 2021 odsetek uczestniczących w takich szkoleniach wynosił 16-17%). Dane z 2021 roku (29%) wskazują na niewielki spadek odsetka

pracowników uczących się w miejscu pracy w stosunku do 2019 i 2017 roku¹⁹. Edukacja pozaformalna niezwiązana z wykonywaną pracą to z kolei przede wszystkim kursy, treningi i szkolenia sportowe, prowadzone pod kierunkiem instruktorów²⁰.

Analiza wyników BKL w latach 2012-2021²¹ potwierdza, że grupami najbardziej aktywnymi edukacyjnie są:

- osoby pracujące (pracujący cechują się największym poziomem aktywności edukacyjnej w porównaniu do nieaktywnych zawodowo i bezrobotnych),
- osoby z wyższym wykształceniem (Osoby posiadające wykształcenie niższe zdecydowanie rzadziej rozwijają swoje kompetencje niż osoby o wykształceniu co najmniej średnim, a przede wszystkim wyższym. Wiąże się to z jednej strony z charakterem pracy osób o różnym poziomie wykształcenia: sprzyjającej rozwojowi, często mającej charakter specjalistyczny w przypadku osób z wykształceniem wyższym

¹⁹ Należy jednak mieć na uwadze, że 2021 rok to okres, w którym w szczególności w pierwszej połowie roku przez znaczącą część czasu obowiązywały obostrzenia związane z zapobieganiem rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19, co mogło utrudniać uczenie się w miejscu pracy.

²⁰ Por. Górniak J., Kubica W., Worek B. (2022), Bilans Kapitału Ludzkiego 2021/2022, Rozwój kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor szkoleniowo-rozwojowy, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Uniwersytet Jagielloński, Warszawa; Górniak J., Strzebońska A., Worek B. (2020) Bilans Kapitału Ludzkiego 2019, Rozwój Kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor rozwojowy, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Uniwersytet Jagielloński, Warszawa; Czarnik Sz., Górniak J., Jelonek M., Kasperek K., Kocór M., Lisek K., Prokopowicz P., Strzebońska A., Szczucka A., Worek B., Bilans Kapitału Ludzkiego – Aktywność zawodowa i edukacyjna dorosłych Polaków wobec wyzwań współczesnej gospodarki – Raport podsumowujący VI edycję badania BKL w latach 2017-2018, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Uniwersytet Jagielloński, Warszawa.

²¹ Na podstawie: Szczucka A., Turek K., Worek B. (2012), Kształcenie przez całe życie. Uczenie się dorosłych, inwestycje w kadry w przedsiębiorstwach i instytucje szkoleniowe na podstawie badań realizowanych w 2012 roku w ramach III edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa; red. Górniak J. (2014), Kompetencje Polaków a potrzeby polskiej gospodarki. Raport podsumowujący IV edycję badań BKL z 2013 r., Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa; red. Górniak J. (2015), (Nie)wykorzystany potencjał. Szanse i bariery na polskim rynku pracy. Raport podsumowujący V edycję badań BKL z 2014 roku; Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa – Kraków; Górniak J., Strzebońska A., Worek B. (2020) Bilans Kapitału Ludzkiego 2019, Rozwój Kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor rozwojowy op. cit., Górniak J., Kubica W., Worek B. (2022), Bilans Kapitału Ludzkiego 2021/2022, Rozwój kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor szkoleniowo-rozwojowy op. cit.

i w niewielkim stopniu stymulującej do rozwoju, o prostszym charakterze w przypadku osób z wykształceniem niższym. Należy dodać, że różnice w poziomie aktywności edukacyjnej pomiędzy osobami o wyższym i niższym poziomie wykształcenia nie są jedynie polską specyfiką.),

- osoby pracujące w zawodach specjalistycznych oraz kierownicy wyższych szczebli (Wyższym poziomem aktywności edukacyjnej cechują się osoby wykonujące pracę o większym stopniu złożoności i samodzielności, mniejszym stopniu standaryzacji, związaną z koniecznością uzupełniania wiedzy, wynikającą z rozwoju nauki, technologii i metod organizacji pracy. Największą aktywność edukacyjną przejawiają więc specjaliści, najmniejszą robotnicy niewykwalifikowani.),
- osoby mieszkające w dużych miastach²².

Płeć nie ma większego znaczenia dla podejmowania aktywności edukacyjnej. Kobiety i mężczyźni podobnie często rozwijają swoje kompetencje. Sytuację zmienia natomiast posiadanie dzieci, które w sposób istotny obniża szanse kobiet na podejmowanie aktywności edukacyjnej, pozostając bez wpływu na poziom aktywności edukacyjnej mężczyzn.

Czynnikiem różnicującym poziom aktywności edukacyjnej dorosłych jest także wiek. Oddziaływanie tego czynnika warto jednak rozpatrywać razem z poziomem wykształcenia. Osoby z wykształceniem wyższym utrzymują wysoki poziom aktywności edukacyjnej w każdym okresie życia. Swoje kompetencje w sposób formalny i pozaformalny najrzadziej rozwijają osoby starsze, ale dotyczy to w szczególności osób z wykształceniem niższym. Należy wobec tego stwierdzić, że czynnikiem najsilniej oddziałującym na aktywność zawodową jest wykształcenie, a sam starszy wiek nie obniża jej tak silnie, jak wiek połączony z niskim poziomem wykształcenia.

Dwa główne deklarowane przez badanych w ramach BKL (w latach 2012-2021) powody uczestnictwa w kursach lub szkoleniach to rozwój umiejętności potrzebnych w pracy oraz wymagania pracodawcy.

²² W wynikach BKL dla 2013 i 2014 roku wskazywano jeszcze na takie grupy jak osoby pracujące na etacie w dużych firmach i osoby w środkowym okresie kariery zawodowej (40-49 lat).

Badania przeprowadzone przez Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, dotyczące podnoszenia kwalifikacji i kompetencji dorosłych Małopolan i Małopolanek²³, dostarczają następujących informacji o uczeniu się w Małopolsce:

- 70% dorosłych mieszkańców i mieszkank Małopolski się uczy. 81% z nich robi to z własnej inicjatywy.
- Największy odsetek osób uczących się widać w grupach osób: młodszych, z wyższym wykształceniem, mieszkających w Krakowie, pracujących.
- Małopolanie i Małopolanki najchętniej uczą się samodzielnie. 54% uczy się online, oglądając instruktaże w internecie lub uczestnicząc w webinarach. 51% uczy się stacjonarnie, działając w organizacjach, czytając prasę czy literaturę branżową.
- Zdecydowana większość małopolskich przedsiębiorców (ponad 85%) stawia na rozwój pracowników i uznaje go za kluczowy czynnik warunkujący utrzymanie pozycji rynkowej i pozytywnego wizerunku firmy. 94% małopolskich firm podnosi kompetencje pracowników.

²³ Red. Brożkowska A., *Uczenie się dorosłych – perspektywa mieszkańców oraz przedsiębiorców z Małopolski* (2022), Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków.

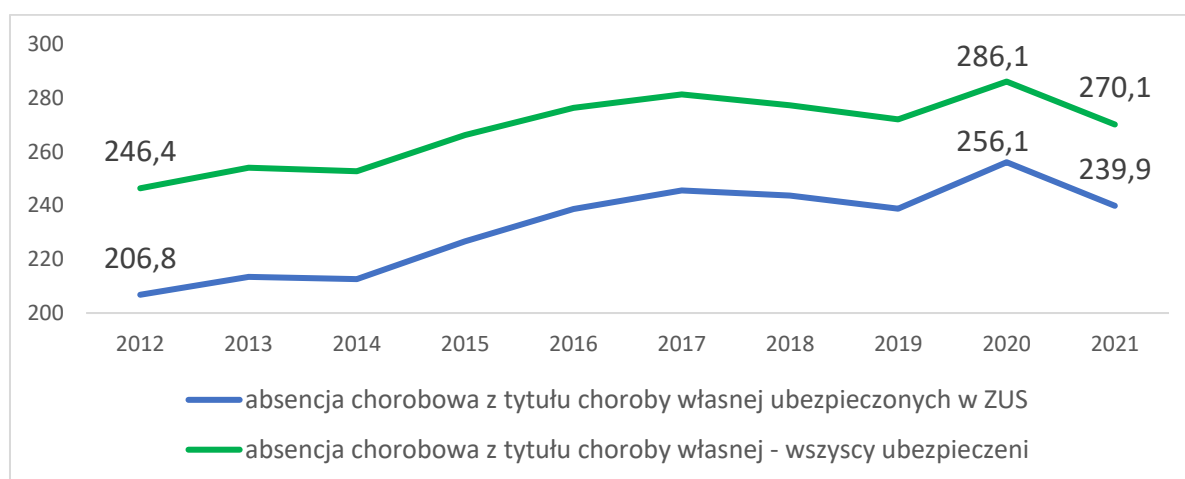
Wybrane aspekty sytuacji zdrowotnej Małopolan

Zjawisko absencji chorobowej dotyczy wielu aspektów funkcjonowania społeczeństwa. Jest miernikiem sytuacji zdrowotnej ludności i istotnym kosztem pośrednim choroby. Skala absencji świadczy między innymi o sytuacji na rynku pracy.

Liczba dni absencji chorobowej z tytułu choroby własnej²⁴ wykazuje w ostatniej dekadzie (2012-2021) tendencję rosnącą, zarówno w odniesieniu do wszystkich ubezpieczonych²⁵ jak i ubezpieczonych w ZUS, którzy mają największy udział w ogóle osób ubezpieczonych.

W generalnie rosnącej linii trendu wyróżnia się dynamiką przyrostu rok 2020, w którym wśród jednostek chorobowych pojawił się COVID-19. Wzrost liczby dni absencji chorobowej wyniósł w ostatniej dekadzie 16% w odniesieniu do wszystkich ubezpieczonych i 10% w odniesieniu do ubezpieczonych w ZUS.

Wykres 18. Absencja chorobowa z tytułu choroby własnej w latach 2012-2021 (mln dni)

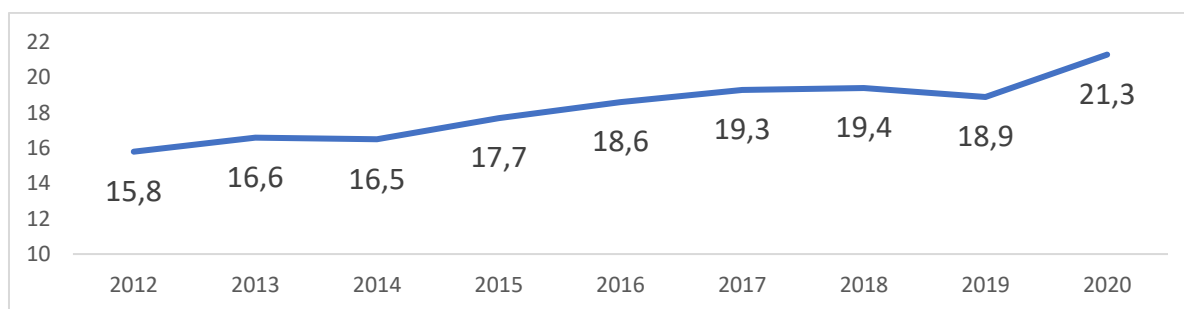
Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań ZUS - Analiza przyczyn absencji chorobowej na przestrzeni lat 2012-2016, Absencja chorobowa w 2017 roku, Absencja chorobowa w 2018 roku, Absencja chorobowa w 2019 roku, Absencja chorobowa w 2020 roku, Raport absencja chorobowa w 2021 roku

²⁴ Liczba dni absencji chorobowej ogółem obejmuje chorobę własną, opiekę nad dzieckiem i opiekę nad innym członkiem rodziny osób ubezpieczonych.

²⁵ Obejmujących ubezpieczonych w: ZUS, KRUS, posiadających inny tytuł ubezpieczenia w Polsce oraz posiadających innych tytuł ubezpieczenia w innym państwie.

Analogiczny, rosnący trend obserwowany jest w Małopolsce (wzrost o 14% w latach 2012-2019, 35% w latach 2012-2020, z uwzględnieniem pandemicznego 2020 roku²⁶). Udział dni absencji chorobowej z tytułu choroby własnej Małopolan ubezpieczonych w ZUS w liczbie dni absencji ogółem pozostawał w okresie 2012-2019 w zasadzie niezmienny (kształtował się w przedziale 7,7-7,9%). W roku wybuchu pandemii COVID-19 wzrósł do 8,3%.

Wykres 19. Absencja chorobowa z tytułu choroby własnej osób ubezpieczonych w ZUS w Małopolsce w latach 2012-2020²⁷ (mln dni)

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań ZUS - Analiza przyczyn absencji chorobowej na przestrzeni lat 2012-2016, Absencja chorobowa w 2017 roku, Absencja chorobowa w 2018 roku, Absencja chorobowa w 2019 roku, Absencja chorobowa w 2020 roku, Raport absencja chorobowa w 2021 roku

Od lat wyraźnie utrzymuje się przewaga zaświadczeń lekarskich wydawanych kobietom. W analizowanym okresie (2012-2021) ich odsetek oscylował na poziomie 55% wystawionych zaświadczeń.

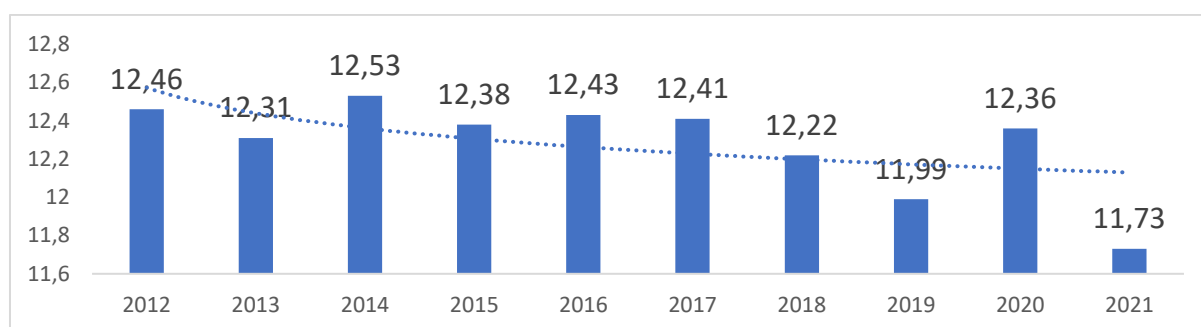
Analizując liczbę dni absencji chorobowej pod kątem wieku ubezpieczonych, zauważyć można, że najwyższy odsetek liczby dni absencji (niecałe 30%) dotyczy ubezpieczonych z grupy wiekowej od 30. do 39. lat. W populacji kobiet najwyższy udział absencji chorobowej obserwujemy właśnie w tej grupie wiekowej. Natomiast udział absencji chorobowej mężczyzn rośnie w tej populacji wraz z wiekiem i najwyższy odnotowujemy w grupie wiekowej 50 – 59 lat.

²⁶ Brak danych dla 2021 roku.

²⁷ Brak danych dla 2021 roku.

Przeciętna długość zaświadczenia lekarskiego ubezpieczonych w ZUS z tytułu choroby własnej w okresie 2012-2021 oscylowała wokół 12 dni i wynosiła średnio 12,3 dnia²⁸. Ciekawe jest porównanie tej wartości do analogicznej dla ubezpieczonych w KRUS; w 2020 roku różniły się one o 13 dni – w ZUS przeciętna długość zaświadczenia lekarskiego to 12,36 dnia, natomiast w KRUS 25,3 dnia.

Wykres 20. Przeciętna długość zaświadczenia lekarskiego ubezpieczonych w ZUS z tytułu choroby własnej (w dniach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań ZUS - Analiza przyczyn absencji chorobowej na przestrzeni lat 2012-2016, Absencja chorobowa w 2017 roku, Absencja chorobowa w 2018 roku, Absencja chorobowa w 2019 roku, Absencja chorobowa w 2020 roku, Raport absencja chorobowa w 2021 roku

W analizie absencji chorobowej istotnym elementem jest absencja kobiet, których niezdolność przypada w okresie ciąży. Cięża, poród i połóg stanowią od lat główny powód absencji chorobowej, odpowiedzialny za około 1/5 dni absencji chorobowej ogółem.

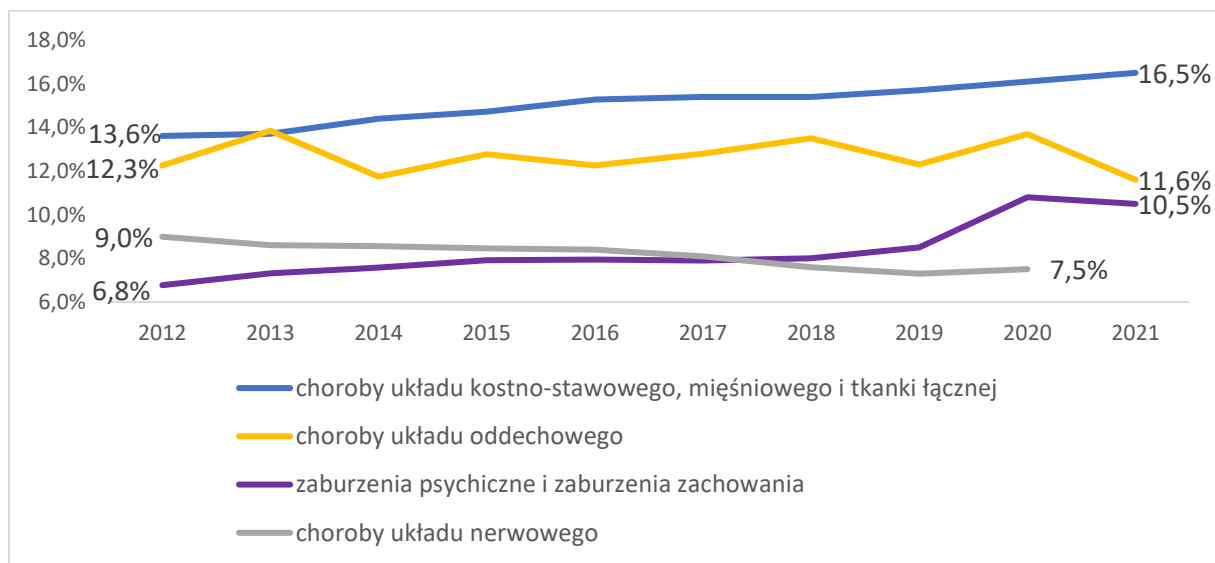
Począwszy od 2012 roku obserwowany jest stały wzrost liczby dni absencji chorobowej takich grup chorobowych jak zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania oraz chorób układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej.

Absencję chorobową, w kontekście liczby dni absencji, najczęściej (oprócz ciąży, porodu i połogu oraz urazów, zatruc i innych określonych skutków działania czynników zewnętrznych) powodowały:

²⁸ W latach 2017 – 2020 średnia długość zaświadczenia lekarskiego z tytułu opieki nad dzieckiem osób ubezpieczonych w ZUS wyniosła 4,7 dnia, a średnia długość zaświadczenia lekarskiego z tytułu opieki nad innym członkiem rodziny osób ubezpieczonych w ZUS 6,6 dnia.

- choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej,
- choroby układu oddechowego,
- zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania (dominującą jednostką chorobową w tej grupie jest depresja),
- choroby układu nerwowego.

Wykres 21. Najczęściej występujące choroby powodujące absencję chorobową w latach 2012-2021 (% dni absencji chorobowej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań ZUS - Analiza przyczyn absencji chorobowej na przestrzeni lat 2012-2016, Absencja chorobowa w 2017 roku, Absencja chorobowa w 2018 roku, Absencja chorobowa w 2019 roku, Absencja chorobowa w 2020 roku, Raport absencja chorobowa w 2021 roku

Stan zdrowia pracowników, to główna, choć nie jedyna determinanta stopnia nasilenia czasowej niezdolności do pracy. Absencja chorobowa w znacznym stopniu uwarunkowana jest rodzajem oraz warunkami pracy. Rośnie udział czynników psychospołecznych w ogólnej strukturze nieobecności w pracy.

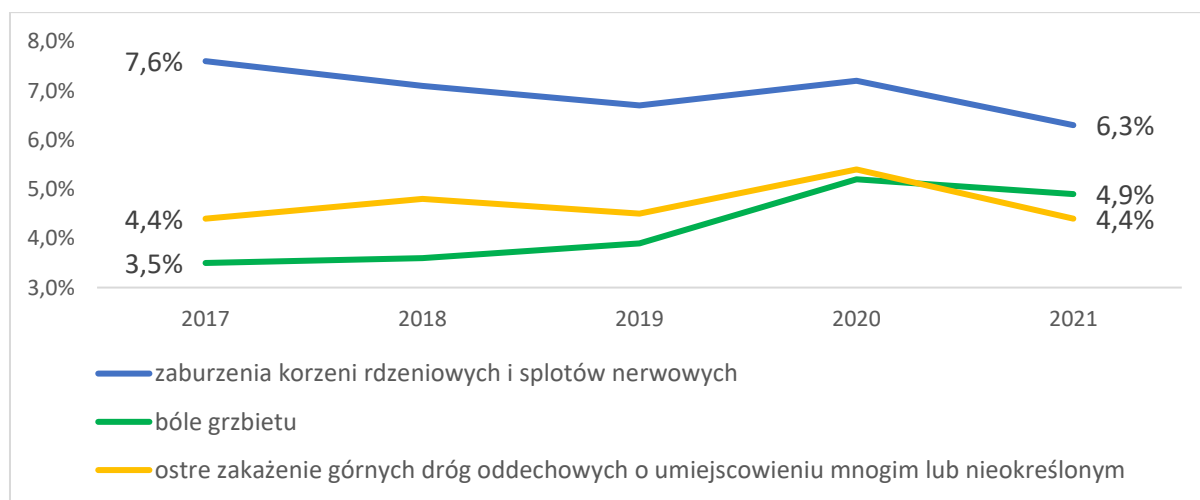
Niezależnie od płci i wieku, najczęściej zgłaszanymi dolegliwościami zdrowotnymi związanymi z pracą są problemy z układem mięśniowo-szkieletowym. Absencja chorobowa jest też wiązana z ciężką pracą fizyczną oraz monotypią. Dalszymi przyczynami zwolnień chorobowych jest stres, depresja i lęk, niska satysfakcja z pracy, brak kontroli wykonywanej pracy, wysokie wymagania, brak współpracy.

W 2021 roku znacznie wzrosła liczba zaświadczeń lekarskich z tytułu choroby własnej „Objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych i laboratoryjnych jednostek chorobowych gdzie indziej niesklasyfikowane” osób ubezpieczonych w ZUS (łącznie 5,3 mln dni absencji chorobowej). Ponad połowę (58,0%) tych zaświadczeń wystawiono kobietom. Duży udział w zaświadczeniach wydanych z tytułu jednostek chorobowych w tej grupie miały zaświadczenia wydane z tytułu „Złego samopoczucia, zmęczenia” (1,3 mln dni, 1,3% wszystkich zaświadczeń wystawionych z tytułu choroby własnej).

Ranking jednostek chorobowych powodujących niezdolność do pracy (w kontekście liczby dni absencji chorobowej) kształtował się odmiennie w zależności od płci. W grupie mężczyzn najdłuższą absencją w okresie 2017-2021 powodowały:

- zaburzenia korzeni rdzeniowych i splotów nerwowych,
- bóle grzbietu,
- ostre zakażenie górnych dróg oddechowych o umiejscowieniu mnogim lub nieokreślonym.

Wykres 22. Powody najdłuższej absencji chorobowej w grupie mężczyzn w latach 2017-2021 (% dni absencji chorobowej)

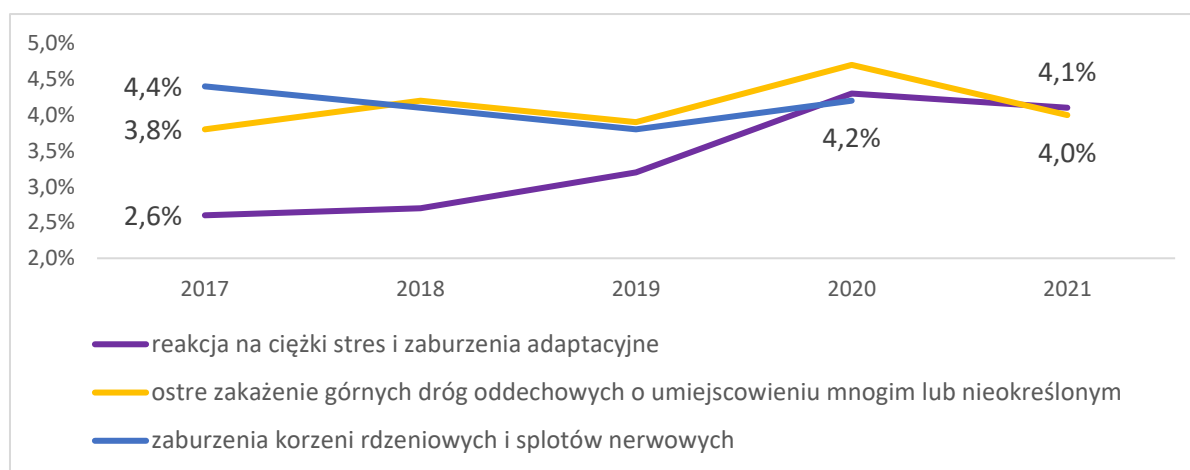
Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań ZUS - Analiza przyczyn absencji chorobowej na przestrzeni lat 2012-2016, Absencja chorobowa w 2017 roku, Absencja chorobowa w 2018 roku,

Absencja chorobowa w 2019 roku, Absencja chorobowa w 2020 roku, Raport absencja chorobowa w 2021 roku.

W populacji kobiet, z wyjątkiem stanów związanych głównie z ciążą, od lat są to:

- reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne,
- ostre zakażenie górnych dróg oddechowych o umiejscowieniu mnogim lub nieokreślonym,
- zaburzenia korzeni rdzeniowych i splotów nerwowych.

Wykres 23. Powody najdłuższej absencji chorobowej w grupie kobiet w latach 2017-2021 (% dni absencji chorobowej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowań ZUS - Analiza przyczyn absencji chorobowej na przestrzeni lat 2012-2016, Absencja chorobowa w 2017 roku, Absencja chorobowa w 2018 roku, Absencja chorobowa w 2019 roku, Absencja chorobowa w 2020 roku, Raport absencja chorobowa w 2021 roku

Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026²⁹ wskazuje 5 kluczowych problemów zdrowotnych w Polsce: cukrzycę, udar, niewydolność serca, przewlekłą obturacyjną chorobę płuc i schizofrenię. Pośród problemów zdrowotnych choroba niedokrwienna serca jest i nadal będzie największym wyzwaniem dla polskiego systemu ochrony zdrowia. Niezmiennie niezwykle poważnym problemem zdrowotnym pozostają udary, które oprócz tego, że stanowią

²⁹ Mapę potrzeb zdrowotnych przygotowuje Minister Zdrowia w celu identyfikacji priorytetowych problemów zdrowotnych i kluczowych wyzwań organizacji systemu opieki zdrowotnej oraz właściwego wydatkowania środków publicznych. Mapa stanowi załącznik do obwieszczenia Ministra Zdrowia z dnia 27 sierpnia 2021 roku.

drugą najczęstszą przyczynę zgonów, znacząco wpływają na sprawność. W najbliższych latach spodziewany jest wzrost liczby nowych przypadków i zgonów wśród pacjentów cierpiących na choroby nowotworowe. Jednocześnie znaczny wzrost we wszystkich istotnych wskaźnikach odnotuje choroba Alzheimera i inne choroby otępienne. Nieustająco problemem są również choroby przewlekłe, takie jak cukrzyca oraz przewlekła obturacyjna choroba płuc, a także choroby psychiczne.

W Małopolsce³⁰ choroba niedokrwienna serca od lat stanowi największy problem zdrowotny – zabiera najwięcej lat życia w zdrowiu oraz jest najczęstszą przyczyną zgonów, a zgodnie z prognozą na lata 2020-2028 szacowany jest wzrost wartości chorobowości i liczby zgonów. Drugą najczęstszą przyczyną zgonów są udary, zaś prognozy wskazują na wzrost liczby zgonów do 2028 roku.

Choroby nowotworowe stanowią w województwie małopolskim istotny problem ze względu na powodowaną liczbę zgonów. Prognozy wskazują, że wartość tego wskaźnika będzie wzrastać do 2028 roku o 6% w porównaniu z 2019 rokiem. Wśród nowotworów najwięcej zgonów odnotowano dla nowotworu złośliwego tchawicy, oskrzeli i płuc oraz nowotworu złośliwego jelita grubego i odbytnicy.

Choroba Alzheimera i inne choroby otępienne odpowiadały w województwie (podobnie jak w Polsce) w 2019 roku za prawie 5% zgonów. Z prognoz wynika, że Małopolanie coraz częściej będą umierać z powodu chorób układu nerwowego (o 22,5% więcej zgonów w 2028 roku w porównaniu do 2019 roku).

Zgodnie z prognozą epidemiologiczną w Małopolsce przewidywana jest tendencja wzrostowa zapadalności na choroby psychiczne. Do 2028 roku zapadalność wzrośnie o 20% w stosunku do 2019 roku. W podziale na podgrupy problemów zdrowotnych najwyższy wzrost obserwowany jest w przypadku zaburzeń depresyjnych.

W rankingu problemów zdrowotnych Małopolski według wskaźnika DALY³¹ zaobserwowano największą zmianę pozycji w przypadku cukrzycy (w 1999 roku 11. miejsce, w 2019 roku 6.

³⁰ Dane dla Małopolski na podstawie danych za 2019 rok.

³¹ DALY (ang. disability-adjusted life years, lata życia skorygowane niesprawnością) – wskaźnik stosowany do określenia stanu zdrowia danego społeczeństwa. Wyraża łącznie lata życia utracone wskutek przedwczesnej

miejsce). Zgodnie z prognozami epidemiologicznymi do 2028 roku dla tego problemu zdrowotnego szacuje się znaczny wzrost wartości chorobowości, zapadalności i liczby zgonów.

Dominującymi grupami czynników ryzyka w Małopolsce wpływającymi zarówno na wskaźnik DALY jak i liczbę zgonów były czynniki behawioralne oraz metaboliczne, które są związane ze stylem życia, przede wszystkim z nawykami żywieniowymi i poziomem aktywności fizycznej³². W przypadku mężczyzn, czynnikami mającymi wysoki udział w DALY i w przeliczeniu na 100 tys. ludności było wysokie ciśnienie krwi oraz wysoki indeks BMI³³. W przypadku kobiet według wskaźnika DALY na 100 tys. ludności na pierwszym miejscu uplasował się wysoki indeks BMI, następnie tytoń, wysokie ciśnienie krwi oraz ryzyka żywieniowe.

Z perspektywy długości trwania okresu aktywności zawodowej istotne jest przede wszystkim trwanie życia w zdrowiu (HLY, Healthy Life Years). Różnica trwania życia w zdrowiu w momencie narodzin (HLY₀) między obiema płciami wyniosła w 2021 roku w Małopolsce 4,1 lat na korzyść kobiet. Wartość ta zmniejsza się wraz z przeżyтыми latami.

Przewidywane trwanie życia w zdrowiu w Małopolsce wyniosło w 2021 roku dla kobiet 63,6 lat, dla mężczyzn – 59,5 roku. W obu przypadkach wartości te były nieco wyższe niż te określone dla Polski – kobiety: 63,1 lat (różnica na korzyść Małopolski wyniosła 0,5 roku), mężczyźni: 59,1 lat (wartość niższa niż dla Małopolski o 0,4 roku). W porównaniu do roku 2012 można powiedzieć, że różnica Polską a Małopolską zmaleła. Wartości dla kobiet w 2012 roku to w Polsce 62,1, a w Małopolsce 62,8 (różnica na korzyść Małopolski wyniosła 0,7 roku), a dla mężczyzn to w Polsce 58,5, a w Małopolsce 59,6 (różnica na korzyść Małopolski na poziomie 1,1 lat).

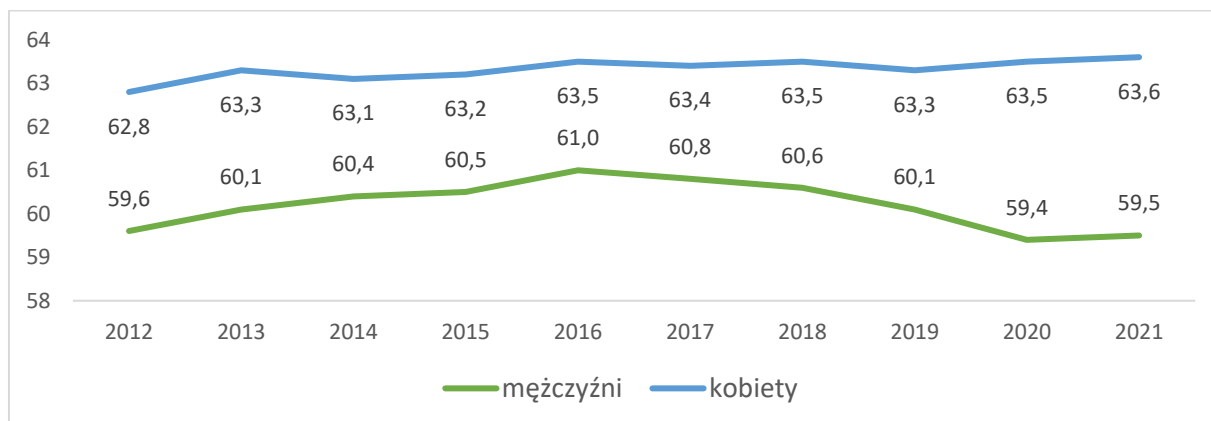
śmierci bądź uszczerbku na zdrowiu w wyniku urazu lub choroby. Jeden DALY oznacza utratę jednego roku w zdrowiu. Wskaźnik DALY pozwala śledzić i rejestrować skutki chorób (upośledzenie, niepełnosprawność) bądź okaleczeń wskutek urazów. Analizy z użyciem DALY ujawniają również informacje o niezdrowych nawykach (palenie tytoniu, brak ruchu itd.) i to, jakim są one obciążeniem dla społeczeństwa.

³² W 2019 roku behawioralne czynniki ryzyka miały ok. 26% mniejszy wpływ na DALY w UE niż w Polsce.

W 2019 roku w Polsce grupa tych czynników odpowiadała za utratę ok. 49% lat przeżytych w zdrowiu oraz ok. 44% zgonów. Mając na uwadze tak istotny ich wpływ na zdrowie, konieczne jest zadbanie o edukację zdrowotną i profilaktykę.

³³ BMI (ang. Body Mass Index) – wskaźnik masy ciała. Stosuje się go do klasyfikacji nadwagi, niedowagi i otyłości.

Wykres 24. Oczekiwane trwanie życia w zdrowiu w momencie narodzin w Małopolsce w latach 2012-2021 (HLYo)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Trwanie życia w zdrowiu w Polsce w latach 2009–2019, Analiza statystyczna GUS; Trwanie życia w zdrowiu w 2020 r., Informacja sygnałna GUS; Trwanie życia w zdrowiu w 2021 r., Informacja sygnałna GUS

W analizie oczekiwanego trwania życia w zdrowiu ważne jest uwzględnienie również przeciętnego trwania życia. Pozwala to m.in. na określenie jaka część życia wolna jest od niepełnosprawności. Mimo że dla mężczyzn przewiduje się krótsze trwanie życia, to większą jego część przeżyją bez niepełnosprawności. W 2021 roku w Małopolsce przewidywano dla mężczyzn przeżycie w zdrowiu 81% życia, dla kobiet – 78,5%³⁴.

³⁴ Trwanie życia w zdrowiu w Polsce w latach 2009–2019, Analiza statystyczna GUS; Trwanie życia w zdrowiu w 2021 r., Informacja sygnałna GUS.

Wnioski

1. Poprawa sytuacji gospodarczej i perspektyw na pracę

W latach 2012-2021 stopniowo poprawiała się sytuacja gospodarcza, a wraz z nią sytuacja na rynku pracy. Zdarzały się okresy spowolnienia, m.in. w wyniku pandemii COVID-19, jednak elastyczność przedsiębiorców i pracowników, a także bezprecedensowe wsparcie publiczne pozwoliły na szybką odbudowę.

Pomiędzy 2012 a 2021 rokiem firmy zgłaszały coraz większe zapotrzebowanie na pracowników – liczba nowopowstających miejsc pracy w Małopolsce zwiększyła się o 26 tys., podczas gdy liczba likwidowanych pozostała na niemal niezmiennym poziomie. Liczba ofert pracy składanych do powiatowych urzędów pracy wzrosła w tym okresie o 56,6%, a liczba zawodów deficytowych, czyli w takich których brakuje pracowników zwiększyła się z 7 do 28.

2. Większa aktywność zawodowa

Większa dostępność ofert pracy przełożyła się na większą aktywność zawodową Małopolan. Na przestrzeni 10 analizowanych lat zbiorowość aktywnych zawodowo, czyli pracujących lub poszukujących pracy powiększyła się. Wskaźnik zatrudnienia (tj. udział pracujących w ogólnej ludności w wieku 15-64) poprawił się z 59,1%,4% do 68,4% w 2021 roku.

Mimo większej aktywności Małopolan, pracodawcy nadal odczuwali braki kadrowe. Wielu z nich w takiej sytuacji decydowało się na zatrudnienie obcokrajowców, zdecydowanie najczęściej z Ukrainy.

3. Mniejsze bezrobocie i bierność zawodowa

Na przestrzeni lat 2012-2021 przeważnie ubywało osób bez pracy: bezrobotnych i biernych zawodowo, co potwierdza poprawę sytuację na rynku pracy. W przypadku zarejestrowanych bezrobotnych liczba zmniejszyła się o 56,6% do poziomu 69,9 tys. osób. W przypadku biernych o 11,1% do poziomu 1,1 mln.

Najszybciej zatrudnienie znalazły osoby wykwalifikowane i chętne do pracy. W konsekwencji w rejestrach powiatowych urzędów pracy w dużej mierze pozostały osoby w trudniejszej sytuacji (przeważnie nie tylko zawodowej, ale i osobistej), długo nie podejmujące zatrudnienia.

Pomiędzy 2012 a 2021 rokiem udział długotrwale bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych zwiększył się o 8,1 p. proc, do poziomu 55,6%.

Przez cały okres 2012-2021 problem pozostawania bez pracy w większym stopniu dotyczył kobiet i mieszkańców wsi.

Większe trudności ze znalezieniem zatrudnienia uwidoczniły się także w grupie osób z niepełnosprawnością. Mimo, wyraźniej poprawy na przestrzeni lat 2012-2021 (wskaźnik zatrudnienia podwoił się i w 2021 roku wyniósł 16,6%) nadal zdecydowana większość pozostała poza rynkiem pracy (w 2021 roku 83,0% osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-89 lat było biernych zawodowo).

4. Starzenie się społeczeństwa

Na tle kraju sytuacja demograficzna Małopolski przedstawia się korzystanie. Jednak i tutaj wyraźnie zaznaczają się negatywne tendencje – odsetek mieszkańców Małopolski w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej) zwiększył się z 17,4% w 2012 roku do 21,1% w 2021. Postępujące starzenie się społeczeństwa powoduje, że potencjalnych pracowników jest coraz mniej i są oni coraz starsi. Prognozy wskazują, że zjawisko to będzie się pogłębiać zarówno w skali całej Polski, jak i województwa.

Tym większym wyzwaniem pozostaje wydłużenie aktywności zawodowej Małopolan. Patrząc na sytuację w latach 2012-2021 widać poprawę, jednak nadal podejmowanie pracy przez osoby w wieku 50+ nie jest powszechne. Wskaźnik zatrudnienia Małopolan w wieku 55-64 lata wyniósł w 2021 roku 51,2% (w 2012 39,3%), podczas gdy wśród 30 i 40 latków ponad 80%.

5. Wysoka aktywność edukacyjna Polaków i Małopolan

Porównanie Polski i województwa małopolskiego pod względem odsetka osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu w wieku 25-64 lata (obejmującym wyłącznie edukację formalną i pozaformalną) wypada na korzyść Małopolan. W 2021 przewaga Małopolan nad wynikiem krajowym wyniosła 2,5 p.p. (wskaźnik dla Polski: 5,4%, dla Małopolan: 7,9%).

Jeśli uwzględnić przynajmniej jedną z form uczenia się w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej lub nieformalnej, to w 2021 roku aż 83% Polek i Polaków w wieku 25-64 lat

rozwijało swoje kompetencje. W tym samym roku uczyło się 70% dorosłych mieszkańców i mieszkanki Małopolski. 81% z nich robiło to z własnej inicjatywy.

Najwięcej dorosłych Polaków (około 70%) rozwija swoje kompetencje w sposób nieformalny, najmniej w sposób formalny (5-6%). Istotną i relatywnie szeroko wykorzystywaną formą rozwijania kompetencji osób dorosłych jest edukacja pozaformalna (36% w 2021 roku) i uczenie się w miejscu pracy (29% w 2021 roku).

Poziom aktywności edukacyjnej dorosłych różnicują istotnie takie czynniki, jak sytuacja zawodowa, zajmowane stanowisko pracy, wiek czy poziom wykształcenia. Najbardziej aktywne edukacyjnie są osoby pracujące, z wyższym wykształceniem, osoby pracujące w zawodach specjalistycznych oraz kierownicy wyższych szczebli oraz mieszkańcy/mieszkanke dużych miast.

Znaczenie pracy i konieczności sprostania stawianym przez nią wyzwaniom jest głównym motywatorem do rozwoju kompetencji zawodowych. Do uczestnictwa w kursach lub szkoleniach w największym stopniu motywuje chęć rozwijania umiejętności potrzebnych w pracy. Na znaczenie tego czynnika jako głównej motywacji do rozwoju kompetencji zawodowych wskazało w 2021 roku 64% badanych.

6. Rosnąca liczba dni absencji chorobowej z tytułu choroby własnej Małopolan

Liczba dni absencji chorobowej z tytułu choroby własnej w Polsce wykazuje w ostatniej dekadzie (2012-2021) tendencję rosnącą. Analogiczny, rosnący trend obserwowany jest w Małopolsce (wzrost o 14% w latach 2012-2019, 35% w latach 2012-2020, z uwzględnieniem pandemicznego 2020 roku). Najwyższy odsetek liczby dni absencji (niecałe 30%) dotyczy ubezpieczonych z grupy wiekowej od 30. do 39. lat.

7. Dynamiczny wzrost absencji chorobowej z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania (dominującą jednostką chorobową w tej grupie jest depresja)

Począwszy od 2012 roku obserwowany jest w Polsce stały wzrost liczby dni absencji chorobowej takich grup chorobowych jak zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania oraz chorób układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej. Zgodnie z prognozą epidemiologiczną w Małopolsce przewidywana jest tendencja wzrostowa zapadalności na choroby psychiczne. Do 2028 roku zapadalność wzrośnie o 20% w stosunku do 2019 roku. W podziale na podgrupy

problemów zdrowotnych najwyższy wzrost obserwowany jest w przypadku zaburzeń depresyjnych.

8. Rosnący udział czynników psychospołecznych w ogólnej strukturze nieobecności w pracy

Absencja chorobowa w znacznym stopniu uwarunkowana jest także rodzajem oraz warunkami pracy. Rośnie udział czynników psychospołecznych w ogólnej strukturze nieobecności w pracy. Absencję chorobową może powodować ciężka praca fizyczna czy monotopia. Przyczynami zwolnień chorobowych jest też stres, obniżony nastrój i lęk, niska satysfakcja z pracy, brak kontroli wykonywanej pracy, wysokie wymagania, brak współpracy.

9. Czynniki behawioralne oraz metaboliczne dominującymi grupami czynników ryzyka w Małopolsce

Dominującymi grupami czynników ryzyka w Małopolsce wpływającymi zarówno na wskaźnik DALY³⁵ jak i liczbę zgonów były czynniki behawioralne oraz metaboliczne, które są związane ze stylem życia, przede wszystkim z nawykami żywieniowymi i poziomem aktywności fizycznej. W tej sytuacji wyzwaniem jest zadbanie o odpowiednią edukację zdrowotną i profilaktykę.

³⁵ DALY (ang. disability-adjusted life years, lata życia skorygowane niesprawnością) – wskaźnik stosowany do określenia stanu zdrowia danego społeczeństwa. Wyraża łącznie lata życia utracone wskutek przedwczesnej śmierci bądź uszczerbku na zdrowiu w wyniku urazu lub choroby. Jeden DALY oznacza utratę jednego roku w zdrowiu. Wskaźnik DALY pozwala śledzić i rejestrować skutki chorób (upośledzenie, niepełnosprawność) bądź okaleczeń wskutek urazów. Analizy z użyciem DALY ujawniają również informacje o niezdrowych nawykach (palenie tytoniu, brak ruchu itd.) i to, jakim są one obciążeniem dla społeczeństwa.